D:081/27

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXVII

YEHOVA ŞAHİTLERİ HAREKETİ VE BİR DİN OLUP OLMADIĞI

Doç. Dr. Günay TÜMER

GİRİŞ

Yehova Şahitleri, ülkemizde kendilerinden hayli söz edilen bir topluluk olmuştur. Bu topluluğun mahiyeti, ne istediği; bir din mi, yoksa bir mezhep-fırka, ya da tarîkat mı olduğu merak konusu haline gelmiştir. Öte yandan onların bayrağa, askerliğe, devlet-millet-hükümet-millî hâkimiyet kavramlarına, diğer inançlara karşı tavırları dikkat çekmekte, kitap-broşür dağıtıp vaazlara girişerek inançlarının propagandasını yapmaları, zaman zaman emniyet ve adalet kuruluşlarını endişelendirmektedir. Bir dergi,[1] birkaç sayılık tefrika ile bu topluluğun Türkiye'de lideri durumunda olan zatla röportaj yapmış, konu Yehova Şahitliği ile ilgili makale ve yorumlara yer veren Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), İlâhiyat Fakültesi, Yargıtay vb. kuruluşların ilmî dergilerinden geniş halk kitlelerine akseder bir hal almıştır. Daha önemlisi, iki yıl önce Yehova Şahitlerinin, Bahâîler gibi, bir dilekçe ile Devlet Başkanlığına başvurup ayrı bir din olduklarını belirterek bazı isteklerde bulunmaları[2] ve şimdi de ayrı dinî tedrisat istemeleridir. Dolayısiyle Yehova Şahitliğinin mahiyeti ve ayrı bir din olup olmadığı konusuna eğilmek kaçınılmaz bir görev haline geldi.

Bu makalede kendi ifadeleriyle başlanıp kısaca Yehova Şahitliği tanıtılacak, sonra onların da içinde yer aldığı Mesîhî gelenek, bu hareketin kurucu ve teşkilatlandırıcıları, inançları ve diğer Hıristiyanlarla ihtilaflı hususlarına yer verilecek, daha sonra da verilen bilgiler, bu konuda yazılanlar ışığında Yehova Şahitliğinin bir din olup olmadığı tartışılacaktır. Bu tartışmada daha önce DİB ve İlâhiyat Fakültesi Dergilerinde yaz-

1 Bkz. Erkekçe, 1983 Ocak-Şubat-Mart sayıları.

2 Bkz.Samih Turgay Ünal-Anibal Akdamar, Türkiye'de Laiklik İlkesi ve Yehova Şahitleri, (İstanbul 1983), 173-187.

dığımız makaleler[3] göz önünde bulundurulacak, ancak Yehova Şahitlerinin devamlı avukatları sayın Samih Turgay Ünal-Anibal Akdamar'ın yayınladıkları "*Türkiye'de Laiklik İlkesi Ve Yehova'nın Şahitleri*" başlıklı kitapta (İstanbul 1983), gerçeğe uymayarak, 1975'de (Adana Devlet Güvenlik Mahkemesi adına) Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesince bilirkişi olarak diğer iki öğretim üyesi ile birlikte görevlendirildiğimizde ayrıca rapor tanzim edip muhalefet kaydı düşmemize rağmen –on sahifelik bu rapor mahkeme dosyasında mevcut iken– bizim adımızın da diğer üyelerin kanaatına iştirak ettirilmesi (hem de imza denilerek) gönülden ırak tutulacaktır.[4]

A. YEHOVA ŞAHİTLERİ KİMDİR?

Yehova Şahitleri, kendi kendilerini kısaca aşağıdaki cümlelerle tanıtabilirler: "Tanrı'dan uzak dünyanın, milletlerin tayin edilmiş zamanlarının sona erdiği M.S. 1914 yılında başlayan bu nihai hüküm gününde, şahitlerin büyük kalabalığı Yehova'nın ismini ve krallığını yeryüzünün her tarafında bildirmektedir. Yahudi dinsel liderlerinin İsa'yı ve resullerini hor gördükleri gibi, bugün Hıristiyan âlemi de bu şahitlerin ümitleriyle ilgili şehadet yöntemleri sebebiyle onları hor görmektedir (Luka 21:24, Yuhanna 7:45–52, Resullerin İşleri 5:27–29). Yehova'nın Şahitleri, insanların dinsel seminerlerle kendilerini kilise kürsüsü, televizyon, ya da radyoda temsil etmeleri için seçtikleri ruhanilere bel bağlamazlar. Bunun yerine, bizzat kendileri bir vaizler toplumu oluştururlar. Bu toplum, insanlara fert fert şehadet eden iki milyondan fazla şahid'den oluşmuştur. Yüreklerine indirmiş oldukları 'iyi haberin' ümidini evden eve, umumi yerlerde ve toplantılarda insanlara bildirirler (Res. İşl. 5:42, 20:20, 21:I; Petrus 3:15). Bu dünyanın hüküm gününde yaşadığına ve dünyanın başlangıcından şimdiye kadar olmamış ve hiç olmayacak büyük sıkıntıyla karşı karşıya bulunduğuna dair sadakatla uyarıda bulunurlar (Matta 24: 21, 22). Böylece çağımızda *Yehovanın Hıristiyan Şahitleri*, O'nun ruhunun yardımıyle, İsa'nın yeryüzünde bulunduğu

3 Günay Tümer, "Türk Ceza Kanunu Karşısında Yehova Şahitleri", DİB Der., XVI, Sa.3, (Ank.1977), 177–182; a.g.y., "Yehova Şahitlerinin Mahiyeti Ve Ülkemizde Mer'î Hukuk Karşısındaki Durumu", İlâhiyat Fak.Der.(Ankara 1983), C.XXVI, 491–548.

4 Bkz.dipnot 2'deki kaynak, 172. Bu kitabın sonunda verilen beraat listesinde (shf. 207–208), benim de içinde bilirkişi olarak bulunduğum mahkemenin tarih ve numarası yer almamaktadır. Daha önce, o mahkemede benim bilirkişi raporum doğrultusunda karar verildiğini duymuş olduğumdan bu garazkâr davranış, sahipleri namına beni üzmüş bulunmaktadır. Bu makalemde, varacağım kanaat ne olursa olsun, objektif kalarak bu davranışı cevaplandıracağım.

zaman yapmış olduğundan 'daha büyük', daha geniş boyutlu işler yapmaktadır".[5]

Yehova Şahitleri adı sonradan alınmıştır (1931'deki bir kongrede). Önceleri bu hareket; "*Halk Kürsüsü Topluluğu*", "*Russelistler*", "*Ciddî İncil Araştırmacıları*", "*Ciddi Kutsal Kitap Araştırmacıları*", "*Brooklyn Ma'bedi*", "*Milletlerarası Kutsal Kitap Öğrenme Cemiyeti*", "*Tarassut Kulesi Ve Broşürleri Cemiyeti*", "*Bin Yıllık Devrenin Tanyeri*" gibi adlarla nitelendirilmiştir.[6] Yani bu hareket, ayrı bir din olarak ortaya çıkıp kendisini öyle tanıtmamıştır. Kurucusu Charles Taze Russell (1852–1916), bir din kurduğundan söz etmemiştir. Yukarıda verilen adlara dikkat edilirse, bu hareketin bir yorum ekolü olduğu, Eski Ahidiyle, Yeni Ahidiyle Hıristiyan Kutsal Kitabını kendilerine mahsus bir anlayış ve ayrı bir gaye ile ele almakta oldukları[7] daha adlarından bile hemen anlaşılmaktadır. Russell'dan sonraki başkanların ve en sonunda tek başkanlıktan geçilen her yıl bir üyesinin başkanlık ettiği hey'etlerin de ayrı bir din olduklarına dair açıklamaları yoktur. 1931'den bu yana kullanılan ve artık oturmuş görünen "*Yehova Şahitleri*" adı, bir Eski Ahid ifadesinden çıkarılmış ve benimsenmiştir: "*Siz benim şahitlerimsiniz, der Yehova*" (İşaya 43:10). Ancak onlar, bunun ayrı bir din anlamına gelmediğini sanki açıklamak istercesine kendileri için "*Hıristiyan Yehova Şahitleri*", "*Hıristiyan Şahitler*"[8] deyimlerini kullanmaktadırlar.

B. YAHUDİ VE HIRİSTİYAN DİNLERİNDE MESÎHÎ HAREKETLER.

Yehova Şahitleri, Mesîhî bir hareket olarak ilk, orijinal bir topluluk sayılamazlar. Aslında Yahudi Dininin eskatolojik telkinlerinin çok önemli bir prensibini teşkil eden Mesih inancı,[9] Hıristiyanlıkta İsa Mesih'in

5 Mukaddes Kitap Kursları Derneği Yayınları, İnceleme Serisi, 57.Kitap, (İstanbul 1980), 19–20. Bundan sonraki dipnotlarda *M.K.K.D.Yay.* kısaltması ile üst satırdaki kelimeler kasdedilmiş olacaktır.

6 Bkz.Einar Molland, Christendom. The Christian Churches throughout the World, (London 1961), 341; Horton Davies, Christian Deviations. The Challenge of the New Spiritual Movements, (Gr.Britain 1974), 58; Gerçeği Bilelim, T.Ermeni Patrikhanesi tarafından özel bir heyete hazırlattırılmış, (İstanbul 1971), 8.

7 Bkz.Günay Tümer, "Yehova Şahitlerinin Mahiyeti Ve ülkemizde Mer'î Hukuk Karşısında Durumu", İlâhiyat Fak.Der.(Ank.1983), XXVI, 500 vd.

8 Bkz.Gelecek Olan Dünya Hükümeti, Yay.M.Süer, (Ankara 1980), 96, 117, 121; M. K.K. D.Yay., No: I, (İstanbul 1975), 2. "Yehova Şahitlerinin Hıristiyan Cemaatleri": M.K.K.D. Yay., 3. Kitap, (İstanbul 1975), 5.

9 Umumi olarak dinlerde Mesih-Mehdî konularında fazla bilgi için bkz. Ekrem Kaydu (Sarıkçıoğlu), Dinlerde Mehdi Tasavvurları (basılmamış doç.tezi), Erzurum 1976; Abdurrahman Küçük, Dönmeler ve Dönmelik Tarihi, (İstanbul 1979); Ruhi Fığlalı, "Mesih Ve Mehdi İnancı Üzerine", İlâhiyat Fak.Der., (Ank.1981), C.XXV, 179–214.

ikinci gelişi ile ahiret safhalarının gelişmesine dönüşmüştür. Yahudi Mesih inancının temelinde sadece dinî değil, siyasî, tarihî, içtimâî, manevî hususlar yer almakta idi. Mesih inancı ile Yahudi dinî ve millî prensipleri, bir yandan zaman içinde Mısır, Babil, Yunan, Roma... baskı hatıraları, diğer yandan Yahudi dünya hâkimiyeti fikri canlı tutuluyor, zor devrelerde ümit ve moral sağlanıyordu. "*David*" (Hz.Davud) evinden gelecek İdeal kral, Mesih'i göndererek Yahve, halkı tehlikeden kurtaracak, İsrail'i mutlu geleceği kavuşturacaktır. İsrail'de[10] kral, kutsal memur olarak görülürdü. Kral Mezmurlarında ona kutsal yağla yağlanmış (İbr. "*Maşiah*")[11] olarak Yahve'nin ahdi üzere idare eden "*Rabbın oğlu*" denilirdi.[12] O, adaletle idare ettiğinde, ülkede refah ve bolluk olacak ve halkı için o bir hayat ve saadet kaynağı teşkil edecekti. Bu krallık ideolojisinden zamanla ideal bir kral gelme ümidi gelişti.[13] Yahudi Kutsal Kitabının (Tanah) İşaya bölümünde (M.Ö.VIII. Yüzyıl)

10 İsrail, 12 kabilenin ortak adı olduğu kadar, Hz.Süleyman (Yahudilere göre Kral Şlomo: Solomon)'dan sonra ikiye bölünmüş krallığın kuzeydeki bölümüne verilmiş addır. Bu ad, günümüzdeki Yahudi devleti için de kullanılmıştır. "İsrail", aslında Hz. Ya'kub'un (Yakob: Jacob) lakabıdır. (Yahve ve insanlarla uğraşıp yenen anlamında. Bkz. Tevrat 32: 28).

11 İsrailoğullarının ilk kralları Saul ve David (Hz.Davud), vazifelerine yağlanarak başlamışlardı. Hz.Davud zamanında İsrail, büyük itibar ve kuvvet kazanmıştı. Sonrakiler felâketlerle karşılaştıkça Hz.Davud'u ideal kral olarak görmeye başladılar ve böylece kendilerini ezenlerden onları kurtaracak ve geçmişin ihtişamını yeniden yaşatacak bir "David oğlu"nun hasretini çektiler. Bu hasret, Babil sürgününden sonra, Mesih ümidi haline geldi: Yahve, Mesih'i gönderecek ve halkını kurtaracak, düşmanlarını cezalandıracak. Mesih fikri Yahudi kutsal metinlerinde tam bir açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu konudaki açıklamalar, beşerî olanından (bkz. İşaya 45: I), insanüstü bir varlığa (Daniel 7:13 vd.) kadar pek farklıdır. Kumran'da iki Mesih tasavvur edilmekte idi: kral sülâlesinden, rahip zümresinden, Milâdın ilk yüzyılı içinde Yahudiler, Roma idaresinin baskısı altında kuvvetli bir Mesih iştiyakı içinde idiler. Bu, tarihçi Josephus'un ve Yeni Ahid'in ifadelerinden anlaşılmaktadır. Birçok diğerleri gibi Hz.İsa'ya da Mesih deniliyordu (bkz. Markos 8: 29). M.S.70'de Roma'lı kumandan Titus'un Ma'bed'i yıktırıp Yahudileri dağıtması Mesih ümidini canlandırdı. 132'de Mesih olarak kabul edilen Bar Kohba, (Âramca adı "Yıldızın Oğlu" anlamına gelir), Romalılara karşı -Kudüs harabelerinde bir Roma şehri kurulması dolayısiyle- şiddetli bir isyan hareketi başlattı, fakat başarıya ulaşamadı. Yakalanıp cezalandırıldı. XVIII. Yüzyıla kadar birçok sahte Mesih geldi. Aslında bir ideal kral ve kurtarıcının gelmesi ümidi, İsrail'den çok önceleri Mısır'da da vardı (Bkz.A Dictionary of Comparative Religion, neşr. S.G. F.Brandon, London 1970), 438. Son zamanlarda Mesihî hareketler, baskı altında kalmış halkların kurtuluş ümitlerinin ifadesi olarak ortaya çıkmakta, bazen de siyasî yönden çeşitli gayelerle onları ayaklandırmak için çıkarılmaktadır. Daha başka çıkış sebepleri de vardır (dünya hakimiyeti, bir ülkeyi ele geçirme, dünya çapında "kurtarılmış" cemaatlar elde etme, istihbarat, misyoner faaliyeti olarak vb.).

12 Bkz. Mezmurlar 2:7; 110:3. Ayrıca bkz.II.Samuel 7:14.

13 Helmer Ringgren-Ake V.Ström, Religions of Mankind, çev.Niels L.Jensen, (London 1967), 125.

gelecek Mesih konusunda peygamberlikler vardır.[14] Makkabiler devrinin Yahudi sofuları arasında gelişen "*Apokaliptik literatür*'ün[15] ilk temsilcisi Daniel Kitabı'dır.[16] Bu devrenin sonunda alâka çoğalmakta ve Yahve'nin kötü kuvvetler üzerindeki nihâî galebesi beklenmektedir. Felâketler, bu yeni devrin müjdecisi olarak görülmektedir. Böylece açık olmayan allegorik şekillerde kâinat için Yahve'nin ezeli maksadı vahyedilir. Bu, onun müdahalesi ve Mesih'in gelişiyle vukuu yakın kurtuluş va'didir. Bu münasebetle "*Tanrının Krallığı*" "*Melkut Yahve*" deyimi kullanılır. Bu apokaliptik literatüre İsiyim ve resmî Yahudi Dininden bir derece ayrı çevreler daha fazla ilgi duymaktaydılar· Mesih inancı çok tutunmuştu. Bunun sonucu olarak bir çok Mesih ortaya çıkmıştır.[17] Yani felaket ve başarısızlıklardan kurtulmak ümit edilirken bunu kötüye kullanan veya kendisini kurtarıcı sanan bir çok sahte Mesih gelmiş, bir Mesih yerine çok sayıda Mesihlik iddiası taşıyan kimse, işleri büsbütün çözülmez hale getirmiş, mezhepler, tarîkatlar oluşmuştur.[18]

---

14 Bkz. İşaya 7,9,11.Ayrıca bkz. Mika 5:2–5 ("İsrail üzerine hükümdar olacak adam..."); Zekeriya 9:19 ("...işte kralın âdil ve kurtarıcıdır..."); Malaki 4:5 ("İşte Rabbin büyük ve korkunç günü gelmeden önce ben, size peygamber Eliyahu'yu –İlya– göndereceğim").

15 Apokaliptik, Yunanca "Apokalipsis" (vahiy) kelimesinden gelir. Bu, gelecekte ne olacağını, Tanrı'nın gayesini açıklamaya dayanan bir seri Yahudi ve Hıristiyan literatürünü nitelendirir. Burada zikredilen vahiy, İsrail'in putperestler, baskılardan kurtuluşu ile ilgilidir. Yahudilere göre Yahve, İsrail'i Ken'an topraklarına yerleştirerek Abraham'a (Hz.İbrahim) va'dini gerçekleştirmiştir. Sonraki felâketler, Yahve'nin gayesine ters düşmüştür. Yahve'nin haklılığını göstermek için, sonraki peygamberler, İsrail'in ızdıraplarının işlenen günahlardan dolayı ceza olarak geldiğini bildirmiş, ve gelecekte eski duruma dönüleceğini va'detmişlerdir. Bkz. A Dictionary of Comparative Religion, 90. (Bundan sonra bu kaynak "DCR" kısaltması ile gösterilecektir).

16 Danyal kitabı, muhtemelen Antiyokus Epifanes (M.Ö. 175–163)'in baskılarından Yahudileri teselli için yazılmıştır. Böylece zamanla apokaliptik literatür çoğalmıştır. Bu literatür, geçmişin büyük Yahudi kahramanlarına izafe edilen müstear adlara sahiptir. Enoh I, Baruh'un Apokalipsisi, Ezra IV, Musa'nın Urûcu, Jubileler Kitabı bunların en önemlileri arasındadır. Hıristiyan apokaliptik yazılarının bellibaşlıları, Vahiy ve Petrus'un Apokalipsisi'dir. Apokaliptik pasajlar için bkz. Matta 24–25; Markos 13: Luka 21:5.

17 Bkz. Ringgren-Ström, 131.

18 En eski zamanlardan itibaren kralın yanında, başında bir başrahip bulunan ruhban zümresi vardı. Bunlar, krallığın istiklâlini kaybetmesinden sonra, kralın kutsal görevini devralmışlardı. Ayrıca bir de geleneğin bilinmezlerden, görünmezlerden söz eden peygamberleri vardı. Krallığın son devresinde, daha aşağı seviyeden Ma'bed hizmetlileri vardı ki bunlara Levililer denilirdi. Onların esas görevi tamamiyle açıklanmamıştır. 70'de Ma'bedin yıkılmasından sonra kurban hizmeti ve rahiplik kalktı. Daha sonra Rabbi'ler sahneye çıktı. Rabbiler, I.Yüzyılda Yahudi şeriatını bilip karar veren kimselerdi. Zamanla Rabbiliğin önemi arttı, resmiyet kazandı, cemaatı yetiştirmek onların görevi oldu. Bugün Rabbiler, dinî konular kadar, eğitim-öğretimle, rehberlikle, içtimâî konularla da ilgilenen kimselerdir. Bkz.DCR 408, 512, 528.

Babil esaretiyle kuvvetlenen millî duygular, önce Yunan, sonra Roma baskı ve zulmü devrinde had durum almış, Ma'bed'in ve Kudüs'ün yakılıp yıkılışı (M.S.70'de Roma'lı kumandan Titus tarafından), Yahudilerin katliamı ve dağıtılışı İsrailoğullarını tekrar va'dedilen topraklara (Arz-ı Mev'ûd) döndürecek eski "David" devrindeki devlet gibi ihtişamlı bir hayata kavuşturacak bir Mesih inancını dinî-millî tek ideal haline getirmişti. Öyle ki Yahudi Dininin iman esaslarını da belirleyen büyük Yahudi teolog ve filozofu İbn Meymûn (Moşe ben Maimun, Maimonides: 1135–1204; Hinduizm'de Şankara: 788–820, Hıristiyanlık'ta St.Thomas: 1225–1274, İslâm'da Gazâlî: 1058–IIII gibi bir yere sahiptir), bu esasların arasına "*İman ederim ki Mesih gelecektir. Hernekadar gecikebilirse de. Ben, onun gelişini her gün beklerim*" şeklinde Mesih beklemeyi de katmıştır. Roma İmparatorluğunun Yahudi Haşmonaîm sülâlesini M.Ö.37'de devirmesi sonucu Yahudiler, Mesih adayı Bar Kohba zamanında elde edilen 2–3 yıllık devre (132–135) bir kenarda bırakılırsa, 1948 yılında İsrail kuruluncaya kadar yabancı hakimiyetinde ve sürgünde yaşadılar. Bu bakımdan XVIII. Yüzyılın ortalarına kadar hemen hemen aralıksız Mesihler ortaya çıktı. Kral Mesih olarak selâmlanan, ancak Romalılar tarafından öldürülen Bar Kohba'dan önce de Mesihlik iddiasında bulunanlar vardı. Bar Kohba'dan sonra 431'de Girit'te bu defa kendisinin Yahudileri Akdeniz'den geçirerek Kudüs'e götüreceğini va'dederek etrafındakilerin her şeylerini sattırıp onları dağlık bir burundan tepeüstü denize atlatan Girit'li Moşe; Suriye'li Yahudileri Filistin'e uçarak götürmeyi va'deden ve Halîfe Yezid'in huzuruna çıkarıldığında da "sırf Yahudilerle eğlenmek için" böyle hareket ettiğini söyleyen Serene (VIII. Yüzyıl); İran'daki Yahudilerin başına geçip onları Abbasilere karşı ayaklandıran, kendisine mu'cizeler, harikulâdelikler atfedilirken halifenin ordusu önünde bir çizgi çizerek karşı tarafın bunu geçemeyeceğini söyledikten sonra harp meydanından kaçan İseviyye Mezhebinin kurucusu Ebû İsa Ishâk b. Ya'kub el-Isfehânî (VII. Yüzyıl) ve onun yolunda gidip aynı şekilde Hz. İsa ve Hz. Muhammed'i de peygamber olarak kabul eden, diğer yandan son zikredilen iki aday gibi birçok hususlarda yenilikler, farklılıklar getiren Yudgâniyye Mezhebinin kurucusu Yudgân; yine İran Yahudilerini uçurarak kutsal topraklara götürmek üzere ortaya çıkıp Musul civarında Amadiye Kalesini almak isterken öldürülen, ancak iki açıkgöz taraftarının, diğerlerinde de görüldüğü gibi, onun geri döneceğine, tekrar dirileceğine inanılmasından faydalanarak, onun adına mektuplarla Yahudileri toplayıp Kudüs'e götürmek için onların paralarını emanet alıp kendilerini de bir karanlık gece surlardan aşağıya atlatarak onun açtığı yolu tamamladıkları İbnu'r-Rûhî (David

Alroy: XII. Yüzyıl) başta, Yemen'li Mesihlerden başı kesildiğinde ölmeyeceğini iddia edip kellesinden olan zavallıdan, Kabbalist gelenekten gelenlerine kadar hayli sahte Mesih gelmiştir. Bu sonuncu zikredilenin en kayda değer adayı 1665'de Yahudi halkının Mesih'i iddiasiyle ortaya çıkan, hem doğulu, hem de Avrupa'lı Yahudilerce büyük ümitlerle alkışlanan İzmir doğumlu Şabtay Svi'dir (1626–1676). Şabtay, kendisine atfedilen mu'cizelerle meşhur olmuştu. Durum saraya intikal ettirildi. Osmanlı Sultanının ya mu'cize gösterip Mesihliğini isbat etmesi, ya da Müslüman olması teklifi karşısında, dünyaya hâkim olması beklenen Şabtay, din değiştirerek Müslüman oldu. Sonra ikiye bölünen Şabtaycılar, Şabtay'ın durumunu te'vil ettiler, Mesih öyle görünecek diye onun yolundan giderek Müslüman görünüp bir yandan da eski dinlerini devam ettirmeye başladılar. Şabtaycılardan bir hayli Mesih adayı çıktı.[19]

Bugün Yahudiler arasında Mesihçilik, büyük bir çeşitlilik gösterir. Halk, "David" soyundan gelecek bir Mesih beklerken, aydın kitlede bunu bir çeşit Hegelci idealizme dönüştürenler de vardır. Ancak dinî âyin ve törenler, bu umudu canlı tutar.

Yahudi Diniyle Mesih inancını paylaşan diğer büyük bir din, Hıristiyanlıktır. Ancak bu dinde Mesih, gelecek bir şahsiyet değil, dinin odak noktasında yer alan, tarihen gelmiş, "Tanrı'nın Oğlu", üçlemenin bir elemanı olarak tanrılaştırılmış İsa'dır. Hıristiyan inanışına göre İsa Mesih, çarmıhta ölümünden üç gün sonra dirilmiş, geri dönmüş, kırk gün havarilerle bir arada bulunmuş, sonra göğe yükselmiş, "Baba Tanrı'nın sağında yer almıştır; kıyamete yakın tekrar geri dönecektir ve Hıristiyan inanışına göre, âlemin sonu yakındır.[20] Yahudi ve Hıristiyan eskatolojisinde göze çarpan ortak özellik, âlemin sonunun Mesih'in gelişine bağlanmış olmasıdır. Farklı nokta Hıristiyanlıkta Mesih'in ikinci defa gelmesidir. Ancak belirtilmelidir ki Yahudi Dininde önceleri pek görülmezken, M.Ö. II. Yüzyılın sonlarında yeniden dirilme ve ölülerin muhakemesi inancı bazı çevrelerde ortaya çıktı ve M.S. 70'lerde yerleşti.[21] Bu

19 Şabtay Svi cemaatına (yerli-yabancı kaynaklarda) "Dönme" –bir ara "Avdetî"– denildi. Ancak "dönme"lik "muhtedî"likten farklıdır. Yahudi Mesihî hareketleri için bkz. Yaşar Kutluay, İslam Ve Yahudi Mezhepleri, (Ankara 1965), 201–209. Şabtay Svi hareketi ve "dönme"ler için bkz. Abddurrahman Küçük, Dönmeler ve Dönmelik Tarihi, (İstanbul 1978).

20 Bkz.Matta 25:31 vd.

21 Eski Mısır Dininde tesbit edilebilmiş olmasına rağmen, eldeki kaynaklara göre eski Yahudi Dininde yeniden dirilme inancına tesadüf edilememiştir. Ölüm hayata son verince kalan şeyin "Şeol"da kederli bir şekilde varlığını sürdüreceği, bunun umumi bir kader olduğu, ölümden sonra bir muhakeme olmadığına inanıldığı kaydedilmektedir. (Bkz.DCR, 263, 573). Ölümden sonra hayat, kısmen mezarda, kısmen de orada Yahve veya insanlarla münasebette olmaksızın, ölülerin bir gölge gibi varlıklarını sürdüreceklerine inanılan ölüler âleminde (Şeol) geçecek-

eskatoloji, münferit kaderden daha çok İsrail'in kurtuluşu ve Yahudi olmayanların cezalandırılmasını konu edinen Apokaliptik Literatüre bağlıydı ve gelişi mevcut dünya düzenine son verecek Mesih fikrini içine almaktaydı. Eski Yahudi Dininde ölümden sonra gidilen "Şeol," tedricen ceza yerine dönüştü. Halbuki Hıristiyanlık, çıkışından itibaren açıkça tekrar dirilme, muhakeme ,cennet-cehennem fikirlerine sahip idi[22] ve aşırı bir yorum altında ilk yüzyıllar hep İsa Mesih'in ikinci gelişi, geri dönüşü beklentisi içinde geçmiş, bu da Hıristiyanlığın gelişmesini etkilemişti. Aslında Hıristiyanlık, Yahudilikte dört gözle beklenen Mesih'in İsa olduğunu telkinlerinin en başına yerleştirmekle beraber, bunun bazı sebeplerle Yahudilerce kabul edilmediğini[23] görünce, İsa'yı diriltip tekrar hayata döndürmekle[24] kalmamakta, daha sonra bilinmeyen bir tarihte tekrar geleceğini ("ikinci geliş"), âlemin sonunun buna bağlı bulunduğunu söyleyerek hem Yahudilerin beklentisine katılmış, hem de bu defa ilki (hayatındaki) gibi değil, muzaffer bir geliş va'dederek onların itirazlarını önlemek istemiş olmaktadır.[25] Ana biraz önce belirtildiği

tir. (Bkz.Mezmurlar 6:6 –"Ölüler diyarında sana bin şükredecek". Ayr.bkz.İşaya 14; Hezekiyel 32). Ölülerin ruhlarını çağırma örnekleri vardır (cinci kadın vasıtasiyle). Ancak bu, yasak sayılmıştır (bkz. I.Samuel 28). Kanaatimizce bu konudaki yorumlar, kaynak yetersizliğinden bu sonuca bağlanmaktadır. Zira eski Mısır ve Ken'anîlerde hayata dönüş inançları mevcuttu. İran'dan yeniden dirilme inancının M.Ö.II. Yüzyılda alınışının kaynağı, Daniel 12:2'dir: "Ve yerin toprağında uyuyanlardan birçoğu, bunlar ebedî hayata ve şunlar utanca ve ebedî nefrete uyanacaklar." Yahudi Kutsal Kitabının (Tanah) diğer bölümlerinde konu ile ilgili imalar kapalıdır ve bu metinlerin tarihi de tesbit edilememektedir. (Bkz. Ringgren-Ström, a.g.e., 128). Aslında iyilik-kötülük, Yahve'ye karşı insanların durumu, Yahve'nin hayatın Rabbı olduğu açıktır. Bu konudaki kapalılık, kutsal metin yetersizliğinden ileri gelmektedir. Yahudi ahiret inancı için ayrı.bkz. Kutluay, a.g.e., 126–127, 130, 131.

22 Bkz. DCR, 262. Yahudi Dininde bazı Rabbiler, Mesih'in yeryüzünde bin yıl hükmedeceğini telkin etmişlerdir. Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarında (V.Yüzyıla kadar) bir nevi Altın Çağ olarak nitelendirilen İsa Mesih'in ikinci gelişi ile gerçekleşecek bu bin yıllık devrenin, iyilerin dirilmesinden kötülerin dirilmesine kadar süreceği ve daha sonra umumi muhakemenin bunu takip edeceğine inanılırdı. Daha sonra gözükmeyen bu inanç, reformasyonda bazı Protestan fırkalarınca canlandırıldı. O vakitten beri arasıra çeşitli yerlerde göze çarpmaktadır. Bkz. DCR, 189. Ayrı.bkz.Kutluay, a.g.e., 126–127, 130–132.

23 Yahudiler, Mesih muzaffer olacak, halbuki İsa çarmıhta öldü; acı çekti, küçük düştü diyorlar.

24 Eski Ken'anîlerde ölüp tekrar dirilme inancı vardı.Bkz. Kutluay, 133.

25 Yahudi Dininde Moşe (Hz. Mûsâ), kendinden önceki ve sonraki bütün peygamberlerin başıdır (Yahudilere göre, ona verilen Tevrat değişmemiştir, Allah tarafından başka kitap gönderilmeyecektir). Malaki son peygamberdir, ondan sonra sadece Mesih gelecektir. Hıristiyanlıkta İsa, Mesih ve "Tanrı'nın Oğlu" kabul edilir. Onun resulleri (havarileri) vardır. Önceki peygamberler, onu haber vermişlerdir. Her iki dinde kadın peygamberler vardır. İslâm, Yahudilerin peygamberleri kadar, Hıristiyanlarınkine de, kendi peygamber anlayışı içersinde, yer verir, saygı gösterir; peygamberler arasında fark görmez (bazısını Tanrı'nın Oğlu, bazısını basit

gibi, Yahudilik buna da itibar etmemiş, kendi geleneği içinde Mesih beklemiş, bununla beraber gerçek Mesih sanılan şahıslardan hiçbiriyle inanılan şeyler gerçekleşmemiştir. Ana kitle Mesih'i beklemeye devam ederken, Mesih adayına uyanlar, durumu çeşitli şekillerde te'vîle yönelmişler,[26] böylece mezhepler, tarîkatlar ortaya çıkmıştır. Hıristiyanlıkta

günahlar işleyen sıradan bir adam olarak değil, belirli prensiplere sahip, yüksek, fakat beşerî şahsiyetler şeklinde. bkz.Bakara 285). İslam, gerçi çarmıha gerilenin Hz.İsa olduğunu kabul etmese de (İslâmın açıklamasına göre, Hz.İsa'nın "ölülerden dirilmesi"ne gerek kalmamaktadır. Zira çarmıha gerilenin ona benzetilen bir başkası olduğu, Hz.İsa'nın çarmıha gerilmediğini havarilerin çarmıh olayından sonra Hz.İsa ile kırk gün birarada bulunmasının isbatladığı unutulmamalıdır), bir peygamberin öldürülmesi, mağlûp edilmesi, hastalanmasını yadırgamaz. Çünkü onları bir beşer olarak nitelendirir. Hz.İsa da Allah'ın kulu ve elçisidir. Kur'ân-ı Kerîm'de onun isminin "Meryem oğlu İsa Mesih" olduğu (Âl-i İmran 45), "Tanrı'nın Oğlu" (Tevbe 30), "Rab" (Tevbe 31), "Tanrı" (Mâide 17, 71) olmadığı bildirilir. "Meryem Oğlu İsa Mesih", ancak Allah'ın resûlü ve ondan bir kelime'dir (Nisâ 171). Ondan önce de peygamberler gelmiştir; o da bir peygamberdir (Mâide 75). "Mesih", Allah'ın kulu olmaktan kaçınmaz (Nisâ 172). Hz.İsa, bazen "Meryem Oğlu İsa Mesih" (umumiyetle "Meryem Oğlu" deyimi kullanılarak onun insan oğlu, gerçek bir beşer olduğu, Hıristiyanlarca sanıldığı gibi, ilâhî bir varlık mahiyetinde olmadığı belirtilmektedir), bazen "Meryem Oğlu Mesih" (İsa zikredilmeden. Bkz.Mâide 75), bazen de sadece "Mesih" (Nisa 172, Mâide 72) olarak zikredilir. Yahudiler kabul etmese de, Kur'ân-ı Kerîm, Hz.İsa'nın peygamberlik ve Mesihliğini kabul etmektedir. Böylece Yahudilere beklemeleri gerekenin kudretli bir kral değil, sadece bir peygamber olması lâzım geldiği ihsas edilmekle beraber (çünkü Yahudi Dininde peygamber kavramı yanında, onun çok üstüne çıkarılmış, hattâ bazen insanüstü bir duruma getirilmiş Mesih kavramı, sonraları kuvvetlendirilmiş ve millîleştirilmişti. Bu ifrat, Hıristiyanlıkta bir başka şekilde taklit edildi; İsa Mesih insanüstü bir duruma getirildi, tanrılaştırıldı), Hz.İsa'nın Mesihliğinin peygamberlikten öte bir şey de olmadığı ima edilmektedir. Öte yandan Hıristiyanlarca aşırı bir şahsiyete ulaştırılan Hz.İsa'nın gerçek durumu ortaya konularak onun mitolojik değil, tarih sahnesinde bir peygamberlik görevini yerine getirmiş bir kimse olduğu belirtilmektedir. Böylece iki aşırılığın hem orta noktası, hem de doğru hali tesbit edilmektedir. Yine Hz.İsa için "Mesih" deyimi kullanılarak Yahudilere gerçekte bekledikleri o olduğu, ancak o konuda yanıldıkları gibi ,Hz.Muhammed konusunda da bunu tekrarlayabilecekleri hatırlatılmakta, esas büyüklüğün Mesihlikte değil, peygamberlikte bulunduğu ima edilerek ifrat düzeltilmektedir. Ayrıca sadece "Mesih" deyimi kullanılarak, onun kul, beşer –diğerleri gibi bir insan– (bkz.Nisâ 172), Allah'ın ise, onun ve İsrailoğullarının Rabbı ("Mesih dedi: 'Ey İsrâiloğulları! Benim ve sizin Rabbinize tapının' –Mâide 72–. Burada Mesih, İsrailoğullarına esas tapınma yönünü göstererek Mesih konusunu büyüttüklerini –insanüstü bir hale getirdiklerini–, böyle dünyevî telakkilerle değil, Yüce Allah'a ibadetle meşgul olmalarını tebliğ ederek bir peygamber şahsiyetini ve vazifesini bilfiil yerine getirmektedir) olduğu, insan-Tanrı, Mesih veya peygamber-Tanrı münasebeti, Mesih'in şahsiyeti açıklığa kavuşturulmakta, hem Yahudiler, hem de Hıristiyanlar irşat edilmektedir. Kur'ân-ı Kerim'in "Meryem" konusunda da benzer bir tutumu vardır (Bkz. C.Tümer, Hıristiyan Ve İslam Dinlerinde Meryem, basılmamış doç.tezi, Ankara 1979).

26 Meselâ Yahudilikte XVII. Yüzyıldaki Şabtay Svi hareketinde onun yakalanıp sonunda din değiştirmesi üzerine, Mesih din değiştirmiş gibi görünecek denip yeni "Dönme" çığırının başlatılması; Hıristiyanlıkta, Adventizm'de Ellen White'ın, hareketi ilk başlatan Amerika'lı çiftçi W.Miller'in İsa'nın geliş tarihi olarak verdiği tarihlerde (1843–1844) onun gelmemesi üzerine iddiasından vazgeçmesine rağmen, aslında Miller'in keşfinde isabetli bulunduğunu, İsa'nın beklendiği gibi yerde değil, gökde geri döndüğünü açıklaması gibi.

da durum farklı olmamıştır. İlk yüzyıllar, İsa Mesih'in ikinci dönüşü beklentisi içinde geçerken, zamanla diğer bazı konular ön plana geçmiş, kutsal metin, üçleme, İsa'nın şahsiyeti tartışmaları, konsiller derken tarihî gelişme içinde dinî-siyâsî ihtilâflar, mezhepler, mezheplerarası çekişmeler dolayısiyle İsa Mesih'in ikinci dönüşü konusu pek hatıra gelmemiştir. Öte yandan sahte Mesihler konusunda Yeni Ahid'deki uyarılar, ciddî dinî çevrelerce sadece bir inanç olarak bu hususta bir kanaata sahip olmak ve beklemek temayülüne ağırlık kazandırmıştır (Kilise takviminde İsa'nın ikinci gelişinden kaynaklanan ve Kristmas'a hazırlık teşkil eden bir Advent devresi vardır ki, bu sürede Hıristiyan sadece nedamete yer verir).

Matta İncilinde şöyle denilmektedir: "*İsa, Zeytinlik Dağı üzerinde otururken, şakirtleri ayrıca gelip ona dediler: Bize söyle, bu şeyler ne zaman olacak? ve senin gelişine dünyanın sonuna alâmet ne olacak? İsa cevap verip onlara dedi: Sakın kimse sizi saptırmasın! Çünkü birçokları, Mesih benim diye benim ismimle gelip birçoklarını saptıracaklar... Ve birçok yalancı peygamberler kalkıp birçoklarını saptıracaklar... O zaman eğer bir kimse size: İşte Mesih burada, yahut şurada derse inanmayın. Çünkü yalancı Mesihler ve yalancı peygamberler kalkıp büyük alâmetler ve harikalar yapacaklar; şöyle ki mümkünse seçilmiş olanları bile saptıracaklar. İşte size önceden söyledim. Eğer size: İşte çöldedir deseler de çıkmayın. İşte iç odalardadır, deseler de inanmayın. Çünkü şimşeğin şarkda çakıp garpda dahi görüldüğü gibi, İnsanoğlunun gelişi de böyle olacaktır... İnsanoğlunun göğün bulutları üzerinde kudretle ve büyük izzetle geldiğini görecekler... Fakat o gün ve saat hakkında ne göklerin melekleri, ne de Oğul, yalnız Baba'dan başka kimse bir şey bilmez... İmdi uyanık olun. Çünkü Rabbınızın hangi gün geleceğini bilmezsiniz... zira sanmadığınız saatta İnsanoğlu gelir*".[27]

Bu cümlelerden, yalancı, sahte Mesihlerin, peygamberlerin geleceği, insanları saptıracağı; Mesih şurada, burada diye iddiada bulunanlara inanmamak gerektiği, "*İnsanoğlu*"nun[28] gelişinin insanlarca bilinemeyeceği anlaşılmaktadır.[29] Öte yandan Hıristiyanlarca en önemli dua sayılan "*Ey göklerdeki Babamız*" duasında şöyle denilmektedir: "*Ey*

27 Matta 24:4–45'e kadar seçerek.

28 Kur'ân-ı Kerîm'de "Meryem Oğlu" deyimiyle nitelendirilen Hz.İsa, İncillerde "İnsanoğlu" şeklinde zikredilir. Ayrıca ondan "peygamber", "peygamberden de öte", "Tanrı'nın Oğlu", "Rab", "Davud"un oğlu', "kuzu" vb. şekillerde de söz edilir.

29 İslamda gaybı ancak Yüce Allah'ın bilebileceği, insanların bilemeyeceği inancı vardır (bkz.En'am, 59; Neml, 65). Ayrıca "mugayyebât-ı hamse" için bkz. Lokman, 34.

göklerdeki babamız! İsmin mukaddes olsun. Melekûtun gelsin. Gökde olduğu gibi, yerde de senin iraden olsun... Çünkü melekût, kudret ve izzet, ebedlere kadar senindir. Amin!"[30]. Bu dua ve yukarıdaki cümleler gibi bir kısım kutsal metin ifadelerinden bütün melekût, kudret ve izzetin Allah'a (Hıristiyanlara göre Baba'ya) ait olduğunu, her şeyi onun bildiğini, âlemin sonu ve Mesih'in gelişi konusunu da yalnız onun bilebileceğini çıkaran ana Hıristiyan kitle, İsa Mesih'in ikinci gelişi konusunda ihtiyatlıdır. Ancak Protestanlar, Katoliklere göre daha fazla kutsal kitaplariyle meşgul olduklarını isbatlama gayreti içinde, bu bir kenarda antikalaşan bazı Mesîhî konulara el attılar.[31] Bunlardan birkaç tane örnek, Yehova Şahitlerinin Mesîhî gelenekte ve Hıristiyanlık câmiasındaki yerini anlamaya yardımcı olabilir.

Mormonlar[32], İsrail'in on iki kabîlesinin yeniden dirilmesi[33] ve Mesih'in yeryüzündeki hükümetine inanmayı Mormonluğun 13 iman esasının arasına almışlardır.

Yukarıda Yahudi ve Hıristiyan dinlerindeki apokaliptik kutsal kitap bölümlerine temas edilmişti.[34] Gelecekte ne olacağını, gaybî hususları, kısacası İsa'nın ikinci gelişi tarihi ve bunun nasıl olacağını Tanrı'nın gayesine göre Hıristiyan Kutsal Kitabının (Eski Ahid, Yeni Ahid) deyim ve cümlelerinden bazı metotlarla çıkarmak XVIII. Yüzyılın ortasında canlandırıldı. Aslında Orta çağlarda bâtınî, sırrî bir düşünce sistemi olan "*Kabbala*" (İbr.gelenek)[35], XV-XVI. Yüzyılda bilhassa Reuchlin ve

30 Matta 6:9–14.

31 Bkz.dipnot 17.

32 Kurucusu Joseph Smith (1805–1844), 1823'de New York yakınlarındaki bir tepede gömülmüş eski Mısır yazısiyle altın tabletlerin bulunduğunu Moroni adlı bir meleğin haber verdiğini açıkladı. Smith, bu metinleri kazdı, buldu, mercekle büyüterek okudu ve muhtevayı dikte etti. Böylece Mormon Kitabı, 1830'da basıldı. Aynı yıl, "Son Gün Azizlerinin İsa Mesih Kilisesi" kuruldu. Smith, 1844'de A.B.D. Cumhurbaşkanlığına namzet oldu, fakat vurularak öldürüldü. Takipçisi B.Young zamanında Utah'daki Tuz Gölü Şehri merkez edinildi ve orada bir tapınak kuruldu. Mormonlar, Smith'in vahiy aldığına inanırlar. Kutsal kitaplarında poligami bir günah olarak nitelendirilmesine rağmen, Smith'in özel bir vahiyle! poligami üzerinde durması sonucu, Brigham, 17 kadınla evlendi, 49 çocuğu oldu. Mormonlarda her üye, iki yıl misyonerlik yapar.

33 "Efraim'in Elçileri" adlı bir Baptist ve Adventist fırkada, İsrail'in dağılmış kabîlelerinin toplanmış olduğuna inanılır. Kurucusu, İsveç asıllı Amerika'lı K.A.Lindquist'tir (1840–1920).

34 Bkz.dipnot 11.

35 Kabbala; Filo (İskenderiye'li olup tah.M.Ö.20–M.S.50 yılları arasında yaşayan Yahudi düşünür), Gnostiklik, Fisagorculuk ve Yeni Eflatunculuk'tan alınmış çeşitli gelenekleri birleştiren bir sistemdir. Yahudi Kutsal Kitabının Tanrı ve âlem hakkında derin sırları içinde bulundurduğu inanciyle yorum metnin harf düzeni ve onların rakam değerlerinin önemini anlamaya dayanır. Kabbala'nın başlıca eseri Zohar'dır. Bkz.DCR, 169. Fazla bilgi için bkz. Zohar. The Book of Splendour. Basic Readings from Kabbalah, neşr. Gershom G.Scholem, (London 1977).

Paracelsus tarafından Hıristiyanî bir tarz içinde geliştirilmişti.[36] Apokaliptiklerden *Johann Albrecht Bengel* (1687–1752), kendine mahsus, indî, pek karışık matematiğe dayanan bir sistem kurdu ve bu sistemle İsa'nın ikinci gelişini 18 Haziran 1836 olarak hesapladı.[37] İsveç'li Bilgin *Emanuel Swedenborg* (1688–1772), farklı bir yol tutarak, ilhamlarla, İsa'nın dönüp 1757'de ruhlar âleminde muhakemeye[38] başlayacağını ileri sürdü Ona göre, böylece Yeni Kudüs yere ulaşacaktı, kendisi de Yeni Kilise'yi kurmakla görevlendirilmişti. Ölümünden 16 yıl sonra Londra'da "*Swedenborgianizm*" veya "Yeni Kilise" kuruldu.[39] Daha sonraları Bengel ve Swedenborg'un metotları taklit edilmiştir.

Yehova Şahitlerini anlayabilmek hususunda büyük bir önemi bulunan "*Adventizm*"i Amerika'lı çiftçi, Baptist mezhebinden *William Miller* (1782–1849) başlattı. Miller, Bengel'in metodunu kullanarak İsa'nın dönüş tarihini 21 Mart 1844 olarak buldu, Pazar gününü Sebt kabul edip ayin yapan "*Birinci Gün Adventizmi*"ni kurdu. Aslında 21 Mart 1843 ile 21 Mart 1844 arasında bulunan geliş tarihi birkaç defa ertelendi. Taraftarlar, ateşli bir beklenti içinde sahip oldukları şeyleri ya satmış, ya da bırakmışlardı. Üstüste hayal kırıklığına uğradılar, bağlı oldukları Kiliselerden kovuldular, ayrı bir teşkilât kurmak zorunda kaldılar. "Advent" (geliş)'in gizli olacağını ilân ederek hesaplamadan vazgeçtiler. Onlar, kilise idaresi bakımından kongregasyonalist, pratikte Baptist, doktrinde tamamen Protestan idiler. Özellikleri, apokaliptik spekülasyona olan kuvvetli alâkalarıydı. Çeşitli eskatolojik meseleler üzerinde kısa zamanda bölünmeler başladı. Evangelik Adventistler, Advent Hıristiyan Kilisesi, İsa Mesih'de Tanrı'nın Kiliseleri gibi çeşitli Adventist gruplar oluştu. Sonunda *Ellen White* (diğer adı Ellen Gould Hormon: 1827–1915), Swedenborg'un metoduna uygun bir ifade ile –Daniel 8:14 ve I.Petrus 4:17'ye dayanarak– İsa'nın Miller'in verdiği son tarihte (22 Ocak 1844) geldiğini, gökde muhakemenin başladığını ilân etti. Bu hareket, "*Yedinci Gün Adventizmi*" (Cumartesi gününü Sebt kabul edip dinî toplantılarını o gün yaptıklarından) adını aldı.[40]

---

36 Aynı işi İslâm âleminde Hurûfîler yapmıştı.

37 Bengel'e göre bir apokaliptik ay: 666 gün: 15 6/7 yıl; bir apokaliptik gün: bir apokaliptik ayın $\frac{1}{30}$ u : yaklaşık olarak altı ay.Bengel, verdiği tarihe kadar yaşamadı. Ölümünden 84 yıl sonra Wurttemberg'de onun itibarı pek yükselmişti. Çiftçiler, o yılın ilkbaharından itibaren ekip biçmeyi bırakmışlardı.

38 Hıristiyan inancına göre, insanların ölüm ötesi muhakemesini Hz. İsa yapacaktır.

39 Bkz.Ringgren-Ström, 171; Einar Molland, Christendom. The Christian Churches Throughout the World, (London 1961), 313.

40 Bkz.Ringgren-Ström, 171–172; Molland, 316–320; DCR, 33. W.Miller'in başvurduğu Hr.Kutsal Kitabı bölümleri: II.Petrus 3:8–10; Daniel 8:14, 9:24–27.

Mesîhî hareketler, böyle apokaliptiğinden hulûlî olanlarına kadar büyük bir çeşitlilik gösterir. Bahâîliğin kurucusu "*Bahâullah*" lakaplı *Mirza Hüseyin Ali* (1817–1892)'den,[41] geri zekâlı Hintli bir çocuk olan *Krişnamurti*'ye (1910'da)[42] kadar İsa'nın kendilerine hulûl ettiğini ileri sürenler olmuştur. Bu zikredilenlerden ilki, Şiî dünyasından çıkmış; altında çeşitli siyâsî, dinî destekler, misyoner entrikaları bulunan, İslâm, Kur'ân'ı taklit, böylece İslâm câmiasını bölme, zayıflatma gayesini güden,[43] dış görünüşte insaniyetperver, müsamahalı, birleştirici olup derneklere, temsilciliklere pek özenen bir harekettir. Aslında son iki yüzyıl, böyle hareketlerle doludur. Kaynağı, kökü, gayesi, bambaşka; söyledikleri, yemleri, yayınları bambaşka; uçlarındaki saf kimselerin hiçbir şey bilmediği; gizli, hususi metotlarla yönetilen; hemen büyük çoğunlukla Mesîhî, Kabbalist, Hurûfî, sırrî, mistik, kapalı açıklama ve yorumları bulunan ve çeşitli dinlerin içinde başlatılan bir hayli cereyan ve hareket, zamanla "din"leştirilmek istenmekte, aslında bir tarîkat ve fırka özelliği taşıyan bu gibi faaliyetler daha fazla hürriyet istemekte, fakat doymamakta, üstelik hürriyetleri kötüye kullanmaktadır.

Bu cereyanlardan biri de Yehova Şahitleridir. Bu cereyanın ne olduğu, nasıl nitelendirilebileceği, önce kurucusunun, sonra da onu büyük bir teşkilât haline getiren II. adamının hayatı ve iddiaları incelenince daha iyi anlaşılabilecektir. Amerika'lı Adventist ve Baptist iş adamı *Charles Taze Russell* (1852–1916), yukarıda adları geçen Swedenborg ve Ellen White'ın tarzında, İsa'nın ikinci gelişinin 1874'de (sonra 1914'de) ruhlar âleminde vukubulduğunu ileri sürdü. Ne gariptir ki, verdiğimiz misallerden de anlaşılacağı gibi, bu cereyanları başlatan (Yehova Şahitlerinde kurucusu gibi, onun yolunda yürüyen) kimselerden hemen hiçbiri ruhban zümresinden değildir. Halbuki bu kadar büyük iddiaların konunun içindeki kimselerden gelmesi beklenirdi. Kaldı ki Yehova Şahitliğinin kurucusu, Mormonluğunki ile mukayese edilirse, ne kendisine melekle, rü'yâda vahiy gelen bir kimsedir, ne bir eski metin kâşifi, ne de bir kutsal kitap sahibi... Ortak noktalar, ruhban zümresinden olmamaları, pek genç yaşta (18 yaşında) misyonlarını başlatmak ve başlattıkları hareketin ana Hıristiyan yapı tarafından tasvik görmemesi, karar ve hükümlerini sık sık değiştirmeleri gibi hususlardır.

41 Fazla bilgi ve bibliyografya için bkz.E.Ruhi Fığlalı, Bâbîlik ve Bahâîlik, (Ankara 1982), 53 vd.; DCR, 124–125.

42 Bkz.Ringgren-Ström, 174.

43 Bkz.Fığlalı, 47 vd., 59, 62. (Günümüzdeki durumları için bkz. Erkekçe, 1983 Nisan) Yine Mesih meselesini istismar eden ayrı bir hareket te Kâdiyânîlik'tir. Bkz.E.R.Fığlalı, Ahmediye Mezhebi (Kadiyânîlik), basılmamış doç.tezi; (Ankara 1976).

C. RUSSELL, RUTHERFORD VE YEHOVA ŞAHİTLİĞİ.

Russell, daha küçük yaşlarında ebedî ceza doktrinini inkâr etti. On sekiz yaşında Pittsburgh'da –Pennsylvania'da– bir Kitâb-ı Mukaddes grubu kurdu ve kendini grubun "Pastör"ü seçti. Sonra aylık bir dergide (New York'da) görev aldı. Ancak yine dinî bir konuda şimşekleri üzerine çekti (İsa'nın kefareti konusunda). Ayrılışından sonra, "*Siyon'un Tarassut Kulesi*"ni[44] kurdu (1879). 1884'de Pittsburgh'da "*Siyon'un Tarassut Kulesi Risale Cemiyeti*"ni kurdu. 1886'da "*Kutsal Metinler Üzerinde Çalışmalar*" ("Studies in the Scriptures") başlıklı yedi kitaplık bir serinin ilk kitabını yayınladı (Bu kitapların 6 tanesinin yazarı o idi. Altıncı kitap 1904'de, yedincisi ise ölümünden sonra 1917'de yayınlandı). "*Tamamlanan Sır*" başlıklı yedinci kitap, toplulukta bölünmeye yol açtı. Büyük grup, *J.F.Rutherford*'a (1869–1942) tâbi oldu. Küçük grup, "*Şafak*" başlıklı (tirajı ayda 30 000) bir dergi çıkarttı, radyo programı düzenledi. Sonunda Rutherford'un başkanlığı altında cemiyet "*Yehova Şahitleri*" adını aldı ve günümüze geldi.[45]

Yehova Şahitleriyle ilgili olarak 1973 ve 1979 yıllarındaki istatistikî bazı rakamlar verilirse onların yayılma ve büyüme durumları anlaşılmış olur. İlmî bir Dinler Tarihi kitabı, misal verdiği Mesihî cereyanlardan en başarılısının "Yehova Şahitleri" olduğunu zikretmektedir.[46] 1973 yılında Yehova Şahitleri, 207 ülkeyi geçen bir yayılma alanı sağlamışlardı. Sadece Amerika Birleşik Devletlerinde 483 430 şahit vardı. Bütün dünyada 1 600 000 şahit bulunmaktaydı. Yehova Şahitlerinin düzenlediği kongrelere katılanların sayısı 3 526 000 idi. Şahitler, daha bir yıl önceden (1972) 1 146 328 evde Kutsal Kitap çalışmaları yapmış, 267 581 120 saat şehadette bulunmuşlar, 121 226 605 evden tekrar çağırılmışlardı. Yayınlar, 160 dilde basılmakta idi.[47] 1979'da ise 216 ülke ve adada 42 600 cemaat, 2 186 075 faal Yehova Şahidi bulunmakta idi. Yayınlar, 210 dilde 4 831 823 111'e ulaşmıştı.[48]

---

44 Derginin daha sonraki adı, "The Watchtower Announcing Jehovah's Kingdom"dır. 1879'da 6 000 olan derginin tirajı 1973'de yılda 180 000 000 olmuştur. Diğer dergi, "Awake" (Uyanın) ise yıllık 170 000 000 tiraja sahiptir. "Tarassut Kulesi" 73; "Uyanın" ise 23 dilde çıkmaktadır.

45 Bkz. Walter R.Martin, Jehovah of the Watchtower, (Chicago 1979), 14–15. Kendi kaynaklarından tarihçeleri için bkz. M.K.K.D. Yay., İnc.Ser., 32.Kitap, (İstanbul 1978), 18–19; M.K.K.D.Yay., 21.Kitap, (İst. 1977), 11–12.

46 Bkz.Ringgren-Ström, 172.

47 Bkz.Martin, a.g.e., 14.

48 Bkz.M.K.K.D.Yay., 44.Kitap, (İstanbul 1979), 38. Fazla bilgi için bkz. Tümer, a.g.e., 495.

1908'de hareketin kumanda merkezi, Brooklyn'e (New York'da)[49] nakledildi. Burada emlâk satın alındı ve "*Brooklyn Çadırı*" diye bilinmeye başladı. Yine "*Columbia Heights*"da bugüne kadar hayli geliştirilen geniş emlâk bölgeleri alındı. Diğerleri yanında 1928'de işe başlayan (1949 ve 1957'de genişletilen) ve o tarihten aşağı yukarı 10 sene öncesine kadar iki milyar civarında neşriyat basan basımevi, modern idare merkezi, çeşitli şeyler üreten üç "*Krallık Çiftliği*" vb. imkânları bulunan hareketin Gilead'da 1943'den beri bir de Kutsal Kitap mektebi bulunmaktadır. Burada sayısı 15 000'e yaklaşan Krallık misyonerleri yetiştirilmiştir.

Sonraki durumlara ait bu kısa bilgilerden sonra, yine Russell'a dönülebilir. Russell, 31.10.1916'da ölümüne kadar Teksas'daki bir kıt'a içi yolcu treninde telkinlerine devam etti. Kendi kendini "Pastör"[50] ilân eden[51] Russell'in kitaba uydurulmuş işlerle dolu pek renkli bir hayatı vardır. "*The Brooklyn Daily Eagle*" dan W.R.Martin'in iktibaslarına aşağıda yer verilecektir.[52] Russell'ın karakterinin belirlenmesinde ve Yehova Şahitliğinin ne gibi bir hareket olduğu, dolayısiyle bir din sayılıp sayılamayacağına bu iktibaslar ışık tutabilecektir.

"*The Brooklyn Daily Eagle, November I*, 1916"da şu pasajlar yer almaktadır:

---

49 Brooklyn 17 Hicks Street –New York.

50 Pastör: papaz. İngilizce'de kendini dine adamış, dinî işleri yürüten kimseler, papazlarla ilgili bir hayli kelime vardır: "priest" (papaz, keşiş, rahip), "parish priest" (mahalle papazı), "monk" (keşiş), "clergyman" (papaz, rahip, vaiz), "churchman" (papaz, rahip, Anglikan ve Episkopal Kilisede üye), "minister (papaz, vaiz, bakan, elçi), "presbyter" (papaz, Presbiteryenlikte Kilise meclisi üyesi), "deacon" (diyakos, şemmâs: mumcu. Kilise ve cemaat işlerinde fahrî papaz yardımcısı), "sub-deacon" (diyakos yardımcısı), "dean" (katedral veya büyük kilisede papaz meclisi reîsi, üniversitede fakülte dekanı), "rural dean" (bir nahiyede bulunan köy papazlarının reîsi), "rector" (bölge papazı, kilise idare eden papaz, bir mektep veya üniversite reîsi), "vicar" (papa veya piskopos vekili), "vicar apostalic" (Katoliklerde bir çeşit piskopos). "vicar forane" (Katoliklerde bir bölgede sınırlı yetkili papaz vekili), "vicar general" (piskopos yardımcısı), "bishop" (piskopos, ruhani reis), "episcopacy" (piskoposlar), "Pope" (Katoliklerde dinî reis, papa; Rusya'da papaz), "patriarch" (ortodosklarda dinî reis), "archbishop" (başpiskopos, Anglikan ve reforme edilmiş kiliselerde dinî reis), "cardinal" (Katolik Kilisede en büyük rütbeli papaz), "metropolitan" (bir bölgenin dinî işlerine başkanlık eden ruhani reis, metropolit) vb.

51 Bu konuda bkz. J.J.Ross, Some Facts About the Self-styled "Pastor" Charles T. Russell (New York 1912); a.g.y., Some Facts and More Facts About the Self-styled "Pastor" Charles T.Russell, (New York 1913).

52 Bu konudaki dokümanlar, şu adresten elde edilebilir: "Brooklyn Public Library Grand Army Plaza, Brooklyn, New York, 11238. Bkz. Martin 16.

"Bu basımdan bir yıl sonra 'Tarassut Kulesi', Pittsburgh'da Russell'ın Maria Ackley ile evlenmesini sağladı. O, telkinleri vasıtasiyle Russell'a ilgi duymuştu. 'Tarassut Kulesi'ni yürütmekte Russell'a yardım etti.

İki yıl sonra 1881'de 'Pastör' Russell'ın vaazlarının dünyanın her tarafında gazetelerde (haber olarak) basılmasını sağlayan vasıta, 'Tarassut Kulesi Kutsal Kitap Ve Risale Cemiyeti' geldi. Bu cemiyet, koca ile karısının birleşik idaresi altında şaşılacak derecede gelişme gösterdi, ancak 1897'de Bayan Russell, kocasını terketti.[53] Altı yıl sonra, 1903'de ayrılmak için mahkemeye başvurdu.

O zaman Pastör'ün durumunda bulunup karısına nafakayı istenmeyen bir şey olarak gören kimselerin açtığı çok sayıda dava vardı. Bununla beraber 1909'da Bayan Russell'a 6036 Dolar ödenerek iş halledildi. Bu nafaka, 'Pastör' Russell'ın dinî alandaki faaliyetlerinin çeşitli yardımcı derneklerce omuzlandığını ve bu dernekler vasıtasiyle ona akan bütün servetin 'Pastör'ün 1000 hissede 990'ını, takipçilerinden ikisinin geriye kalan 10 hisseyi aldığı bir holding kumpanyasının kontrolü altında bulunduğunu ifşa etmektedir."

Böylece Russell'ın, görünüşte cemiyetin bütün mâlî gücünü elinde tuttuğu ve kimseye hesap vermek zorunda olmadığı anlaşılmaktadır. Kaynak, Russell'in "*Tarassut Kulesi*" yayınları yoliyle satış ilanı verdiği "*Mu'cizeli Buğday*" konusuna şöyle temas ediyor.

"Ona 'Mucizeli Buğday' denilmektedir. Ve onun başka bir buğday cinsinden beş misli daha fazla büyüyeceği ileri sürülmektedir. Buğday taneleri için daha başka iddialar da vardı ve tarafdarlar, hasılatı 'Tarassut Kulesi'ne gitmek, 'Pastör'ün vaazlarının basımında kullanılmak üzere onu satın almayı tavsiye etmekte idiler.

Eagle,[54] ilkin Russelistlerin bu yeni cür'eti hakkında olayları halka açıkladı ve 'Pastör' Russell'ın 100 000 Dolar tazminat isteğiyle iftira

53 Diğer bu kabil cereyanları çıkaranlarda olduğu gibi, Russell'ın ahlâkî hayatının mazbut olmadığı yolunda kaynaklara geçen bilgiler mevcuddur. Bunlardan birisi şöyledir: "Yaşadığı devrede çevresinde 'din kisvesi altında para kazanan', 'yalancı' ve 'kadınlara düşkün' biri olarak tanınmıştı. Kişisel yaşantısı yönünden aşağıda sunacağımız birkaç nokta. '*Four Major Cults*' başlıklı eserin 223-371. sahifelerinden alınmıştır:

I. 1879'da Maria Francis ile evlenmiş olan Russell, yıllar sonra karısı tarafından gururlu, egoist ve kadınlara düşkün olduğu ileri sürülerek mahkemeye verildi. Russell, mahkeme önünde evlatlık kızı Rose Bally ile yaptığı ahlâk dışı ilişkilerini açıkça itiraf etmek zorunda kaldı..." Bkz.Gerçeği Bilelim. Yehova Şahitlerine Nasıl Cevap Vermeliyiz., T. Ermeni Patrikhanesi neşri, (İst.1971), 116 vd.

54 "The Daily Brooklyn Eagle" gazetesi.

davası açtığını resimleyerek bir karikatür bastı. İdarî şu'beler, I Dolar (veya I Paund) istenilen buğdayları inceledi ve idare temsilcileri 1913 Ocağındaki iftira mahkemesinin duruşmasında önemli şehadetlerde bulundular. 'Mucizeli Buğday'ın idarenin testlerine göre alelâde bulunduğunu söylediler. Eagle, mahkemeyi kazandı."

Eagle, sözü mahkemeye getirerek şöyle diyor:

"Eagle, daha ileri gidiyor ve açıklıyor ki mahkemede 'Pastör' Russell'ın dînî kültürünün bir para yapma planından daha başka bir şey olmadığı gösterilecektir."

Mahkeme kararı, Eagle'ın beyanatının haklı olduğunu ve güvenilebilirliğini ortaya koydu:

"Bütün bunlar olurken, 'Pastör'ün vaazları, dünyanın her tarafındaki gazetelerde basılmıştı. Bilhassa 1912'de bir dünya turu yaptığında ve ziyaret ettiği çeşitli yerlerde hararetli selâmlarla basılarak ilan edilen vaazları hakkındaki haberler yol açtığında. Birçok durumlarda bu vaazların iddia edildiği yerlerde hiçbir şekilde verilmediği gösterildi."[55]

Martin, Russell'ın biraz önce temas edilen dünya gezisi ve vaazları ile ilgili vesikaları inceliyor ve iktibaslar yaparak Russell'ın bu hitabe-

55 Yukarıda naklettiğimiz bilgileri aldığımız "Jehovah of the Watchtower" (Chicago 1979) başlıklı eserin yazarı Walter R.Martin, şöyle devam ediyor: "Mu'cizeli Buğday sahtekârlığının 'Pastor'ün hatırasına leke sürmeye çalışan 'kıskanç mutaassıplar'ın bir uydurması olduğunu düşünebilecek bir Yehova Şahidinin faydalanması için Brooklyn Daily Eagle'dan skandal mahkeme ve kararı (Brooklyn Public Library, Grand Army Plaza, Brooklyn, New York 11238'den elde edilebilir) aşağıdaki şekilde tevsik ederiz:

1. 1913 Ocağı. Mu'cizeli Buğday Skandalı.

2. 22 Ocak 1913, 2.shf.Russell'ın inançlariyle ilgili şehadet.

3. 23–24 Ocak 1913, 3.shf. Buğday hakkında şehadet.

4. 25 Ocak 1913, 16.shf. sekreter-veznedar Van Amberg tarafından yapılan ve Russell'ın mutlak kontrolunu isbat eden mâlî beyanat.

5. Van Amberg'in, (Russell) "Biz masraflarımız için bir kimseye karşı sorumlu değiliz. Biz, ancak Tanrı'ya karşı sorumluyuz" dediği yolunda açıklaması.

6. 27 Ocak 1913, 3.shf.Hükümet bilirkişisinin 'Mucizeli Buğday' hakkındaki şehadeti ve şüpheden uzak olarak onun mu'cizevî veya olağanın üstünde olmadığının anlaşılması.

7. 28 Ocak 1913, 2.shf.İddia ve müdafaa özeti. Russell'a hücum edildi; fakat o, bunu dinlemek için mahkemeye gelmemişti.

8. 29 Ocak 1913, 16.shf. Russell, iftira davasını kaybetti.

Yakın zamanlarda 'Tarassut Kulesi', Russell'ın 'Mucizeli Buğday'dan aslâ bir kuruş bile kazanmadığını, bunun cemiyete –'açıktan ve açıkça bir Kilise pastası satışı olarak'– bir yardım olduğunu iddia etmektedir. Onlar, Russell'ın, sermayenin 1000 hissede 990'ına sahip olarak 'Tarassut Kulesi'ni kontrolu altında bulundurduğunu, dolayısiyle cemiyete yapılan bir yardımın aslında ona yapılmış olduğunu kendilerine mahsus bir tarzda ihmal etmektedirler. Bu gerçek, 'Tarassut Kulesi'nin sonuçtan kaçınmak için başka bir teşebbüsünü güzelce boşa çıkarmaktadır. Bkz.Martin, a.g.e., s. 16–17.

lerinin sanıldığı gibi veya daha doğrusu "*Tarassut Kulesi*" yayınlarında anlatıldığı gibi, onun kendi doktrinlerini Hıristiyan olmayanlara açıkladığı ve büyük alâka ile karşılandığı misyon faaliyetleri değil; sadece öyle yapmış görünmekten ileri gitmeyen bazı yerlerde hiç konuşma yapmadan, bazı yerlerde de hal hatır sorarak, diğer bazı yerlerde ise (meselâ Japonya'da "Ölüler Nerede?" başlıklı) misyon bakımından alâka toplamayan konuşmalar olduğu, kısacası bunların sadece bir ilân ve reklâm tertibinden başka bir şey olmadığını gösteriyor.[56] Martin, bu susturucu, Russell'ın ikiyüzlülüğünü ortaya seren vesîkalara karşı bazı mutaassıp Yehova Şahitlerinin bunları inkâra yöneldiklerini de ilâve ediyor.[57]

Russell'ın fikirleri, telkin ve propogandaları, karakteri, şahsiyeti; sadece tartışmalarda kalmamış, adlî, idârî mercilere intikal etmiş; devrinin neşriyatı, gazeteleri, kitap ve risaleleri bu konuya yer ayırmıştır. Bunlardan biri, 1912 Haziran'ında Kilise yetkililerinden J.J.Ross tarafından yazılan "*Some Facts About the Self-Styled 'Pastor' Charles T. Russell*" (Kendine Pastör Ünvanını Veren C.T.Russell Hakkında Bazı Vakıalar) başlıklı risaledir. Bu risale dolayısiyle Russell, yazarı hakkında iftira mahkemesi açmış, avukatlığını halefi, teşkilâtın ikinci başkanı olan J.F.Rutherford yapmış, fakat kaybetmiştir. Ross, bu eserinde Russell'ın bir kitabında açıkladığı telkinlerini "*bilgin ve teolog olmayan bir kimsenin yıkıcı doktrinleri*", sistemini de "*akla, ilme, Kutsal Kitaba, Hıris-*

56 Bkz. Martin 17–19. Kaynağı: "Brooklyn Daily Eagle, 19 Şubat 1912, 18.shf.Başlık: Pastor Russell'ın Aslâ Yapmadığı Muhayyel Vaazları. –Yabancı Ülkelerde Matbu Adreslerin Raporları–. Biri Haway'da. Bir Örnek." Diğer kaynak: B.D.Eagle, 11 Ocak 1913.

57 W.R.Martin, bu dokümantasyonun (bkz.dipnot 49) mikrofilmleri de bulunduğunu ve elde edilebileceğini belirtiyor. Bkz.Martin, a.g.e., 17. Bu arada belirtilmelidir ki, Yehova Şahitleri, kendi merkezlerinin dışında hiçbir dinî, ilmî otorite tanımazlar. İlmî, objektif bir tutum, onlar için düşünülemez. Şartlanmış, beyni yıkanmış, plaklaşmış, devamlı aynı şeyleri söyleyen, sanki bu dünyanın içinde yaşamaz gibi her şeyden kopmuş, sadece Yehova'ya, İsa'ya ve merkezî otoriteye karşı sorumluluk taşıyan, vatandaşlık görevlerinden muafiyet isteyen kimseler olarak tam bir tarikat disiplini altındadırlar. Onları ikna etmek, ilmî-dinî bir konuda aydınlatmak mümkün değildir. Dolayısiyle içinde bulundukları hareketin kökü, gelişmesi, gayesi, inanç ve prensipleri konusunda ne kadar vesîkalar, gerçekler, vâkıalar ortaya konulsa, sistem olarak bizâtihî bunları araştırmaya yönelmezler, başlarındakiler ne derse onu tekrarlarlar. Bu tarz bir eğitim ve disipline niçin gidildiği hususu cevap beklemekle beraber, aslında böyle bir eğitim ve disiplinden geçmiş kimselerin bir ülkeye ne getirebileceği, ne götürebileceği iyi hesaplanmalıdır. Bir fabrikanın satış ajanları gibi sadece Tanrının Krallığını propaganda etmek, vaaz vermek, kitap sunmakla hareketleri sınırlanmış, başka her şeye kapalı bu kimselerin aslında gerçek aleyhlerinde çıksa, onu kabule cesaretleri de yoktur. Çünkü önemli olan, gerçek, yalnız gerçek değil, içinde bulundukları yolu, yorumu haklı çıkarmak, ücret-i vekâleti haklı çıkmak olan bir tarz avukatlıktır.

tiyanlığa karşı"[58] bulmuştu. Ona göre Russell "*hiç yüksek tahsil görmemiş; karşılaştırmalı, felsefi, sistematik veya tarihî teolojiden hiçbir şey bilmeyen ve ölü klasik dillerden bütün bütün habersiz*" bir kimse idi. Mahkemeye veren Russell olmasına rağmen, muhakemenin safhalarında o iftira diye nitelendirdiği iddiaların esassız olduğunu isbat edememiş, işin kötüsü davalı, iddialarının doğru olduğunu göstermişti. Böylece 1913 Martında Ontario Yüksek Mahkemesi, iftira bulunmadığı, "Russell'ın bizzat kendisinin verdiği şehadetle mahkemenin reddi" kararına varmıştır. Bu mahkemede Russell, önceden "yalnız gerçeği söyleyeceğine" yemin etmiş olmasına, daha sonra da yüksek tahsîli bulunduğu, klasik dilleri bildiği ve Kilisece papaz olarak takdîsi yapıldığını ileri sürmesine rağmen,[59] Ross'un avukatının sorduğu sorular karşısında zor durumda kalmış, gerçek ortaya çıkmıştır. Bu, Russell'ın şahsiyetine ışık tutan önemli bir vesîka teşkil etmektedir.[60]

Russell'ın tahsil durumunu Ross (mahkemeden sonra II. baskısını yaptığı ilk risalesinin genişletilmiş şeklinde) şöyle anlatmaktadır: "*Şimdi* 17 *Mart* 1913'deki *araştırma ile ortaya çıkan vakıalar nelerdir? Skolastik itibarına uygun olarak o (Russell), hakkında ne söylenmişse gerçek olmadığına yemin etti. Araştırma altında onun en çoğundan hayatında yedi yıl ücretsiz devlet mekteplerinde bulunduğu ve aşağı yukarı on dört yaşında iken mektebi terkettiğini kabul etti.*"[61]

"*Tarassut Kulesi*"nin Brooklyn'deki karargâhının arşivinde mevcut ve bazı kopyaları elde edilebilmiş 17 Mart 1913 tarihli ve "*İftira Yayınlar*" başlıklı dosya, Russell'ın şahsiyetine ışık tutmaktadır. Bu dosyada Ross'un avukatının Russell'a sorduğu sorular ve aldığı cevaplar da bulunmaktadır. Beş saat tutan bu sorgulamadan Russell'ın klasik dilleri bildiği konusu ile ilgili olanı şöyledir:[62]

---

58 Bkz. J.J.Ross, Some facts About the Self-styled "Pastor" Charles T.Russell, 3–4, 7; a.g.y., Some Facts and More Facts...' dan W.R.Martin, a.g.e., 20.

59 "Mucizeli Buğday Skandalı" hariç. Çünkü Russell, bunda "bir anlamda bir hakikat tanesi" bulunduğunu bu mahkemede itiraf etmiştir. Bkz. Ross, Some Facts and More Facts..., 17'den Martin, 21.

60 "Tarassut Kulesi" ve Russell ile ilgili meselelerin içyüzü için bkz. W.J.Schnell, Thirty Years a Watch Tower Slave (Otuz Yıl Bir Tarassut Kulesi Esiri), Grand Rapids: Baker, 1956.

61 Ross, Some Facts and More Facts..., 17'den Martin, 21. J.J.Ross, görüldüğü gibi, ilk yazdığı risalede 1912'de söylediklerini mahkemede isbat ettikten sonra, ikinci bir risale daha yazmış (1913'de); daha doğrusu, risalesinin ikinci baskısını yapmış, buna mahkeme safahatını da eklemiştir.

62 W.R.Martin, bu dosyadan bir kopya da kendisinde bulunduğunu açıklamaktadır. Bkz.Martin, 21.

Soru: Yunan Alfabesini biliyor musunuz?

Cevap: Oo, evet.

Soru: Gördüğünüzde harfleri bana doğru olarak söyleyebilir misiniz?

Cevap: Bazılarını. Bazılarında hata yapabilirim.

Soru: Sahife 447. Burayı buldum. Sahifenin başındaki harflerin adlarını bana söyler misiniz?

Cevap: Bilmem yapabilecek miyim?

Soru: Bu harflerin hangi harfler olduğunu söyleyemiyorsunuz. Eğer biliyorsanız, bakın ve anlayın.

Cevap: Benim usulüm (Bu noktada sözü kesildi ve anlatmasına izin verilmedi).

Soru: Yunan Diline aşina mısınız?

Cevap: Hayır.

Sadece bir kısmı bu şekilde olan soruşturma sonunda Russell'ın hiçbir klasik dili (Yunanca, Latince, İbranca) bilmediği, felsefe, sistematik teolojide de bir kurs görmediği, yüksek tahsili bulunmadığı ortaya çıkmış, gerçeği söyleyeceğine yemin etmiş bir kimse olarak, söylediklerinin aksini ikrar etmek zorunda kalmış; yalancılığı, yalan yere yemin edebilen bir kimse olduğu, sahtekârlığı mahkeme önünde sabitleşmiştir. Şehadetine güvenilemeyen böyle bir insanın fikir ve telkinlerine nasıl güvenilebilir? Bütün dinlerde yalan söylememek, yalan yere yemin etmemek, dolandırıcılık, sahtekârlık yapmamak, ikiyüzlü olmamak, kısacası samimiyet esas iken, böyle bir kimse nasıl bir din kurucusu, yüce bir kişi olabilir?[63].

Yine aynı sorgulamada Ross'un avukatı soruyor:

Soru: Sizin papaz olarak takdis edilmediğiniz doğru mu?

Cevap: Doğru değil.

Soru: Siz, bir piskopos, rahip, presbiter, konsil veya yaşayan bir kimse tarafından takdis edilmediniz, öyle değil mi?

Cevap: (uzun bir duraklamadan sonra) edilmedim.[64]

63 Bkz.Martin, 22–23. Russell'ın iddia ve mahcubiyetlerinden söz edilen bu sahifelerde "Muhammedu'l-Emîn"in ümmîliği hatırlanmalıdır.

64 Martin, 22–23.

Sorular birbirini takip ediyor ve Russell'ın yalan yere yemin etmekten çekinmeyen, konuları derinliğine araştıracak kafa yapısı, tahsil ve bilgiden, köklü bir öğrenimden mahrum olduğu anlaşılıyor; hem de kendisi mahkemeye başvurarak (şarlatanlık) buna yol açıyor! İlmin ve adaletin, aklın ve mantığın önünde kolaylıkla yenilecek basit bir kültüre, fakat büyük iddialara, para, şöhret hırsına sahip bu adam, kendinden sonra hareketin başına geçecek avukatı Rutherford gibi kurnaz ve zeki değil, ancak zaman, şartlar ve toleranstan yana şanslı idi. Bununla beraber bir kısım Kiliseler ve pastörler, ona karşı birleşip Russell'ın susturulması üzerinde durdular.[65] Ancak I. Dünya Savaşı seferberliği bunu engelledi. I.Dünya Savaşının ilk safhalarında o, takipçilerinin bugün yaptıkları gibi, savaşa katılmamanın da yolunu bulmuştu.

Russell[66], 31 Ekim 1916'da öldü. Hayatı boyunca sloganı; "*Şimdi yaşayan milyonlarca kişi hiçbir zaman ölümü görmeyeceklerdir.*" idi.[67] Kendisi de ölümü gördü, sonrakiler de... (Halefi Rutherford'un aynı cümleyi başlık alan bir kitabı vardır).[68] "*Hâkim*" diye lakaplandırılan "*Russell'ın ve hareketin avukatı*" J.F. Rutherford, Russell için şu satırları yazmıştı: "*İsa'nın Kilisesinin tarihi tamamen yazıldığında Büyük Üstadın İncili'nin yorumcusu olarak şöhret galerisinde Pavlus'dan sonraki yerin Charles Taze Russell tarafından işgal edildiği görülecektir*".[69] Russell'a halef hukukçu Rutherford (1869–1942) böyle derken, Melodyland Teoloji Mektebi (Anaheim, California) Hıristiyan Araştırma Enstitüsü Karşılaştırmalı Dinler Profesörü W.R.Martin de kitabında şu cümlelere yer vermektedir: "*Psikolojik olarak hayalleri sınır tanımayan bir egoist olan bu adam,* (takipçileri tarafından) *Pavlus, Wycliff, Luther ayarında büyük bir İncil yorumcusu olarak sınıflandırılmaktadır. Bunlar, Kutsal Kitabın açık bir şekilde anlaşılması için kendi yazdıklarını geçerli olarak gören ve bir defasında Kutsal Kitabı okumayı bırakıp kendi kitaplarını okumanın, onları okuyup da kendi kitaplarını ihmalden daha iyi olacağını açıklayan bir adam için bayatlamış sözlerdir*"[70].

---

65 Bkz.Martin, 23.

66 Yayınları için bkz. Martin, 187. Fazla bilgi için bkz. W.T.Conner, The Teachings of Pastor Russell, (Nashville 1926); N.B.Cooksey, Russelism Under the Searchlight.

67 Bkz.Gerçeği Bilelim, 117; Davies, a.g.e., 58.

68 Bkz.Martin, 189. Rutherford'un yayınları için bkz.Martin 187–190.

69 Bkz. H.H.Stroup, The Jehovah's Witnesses, (Columbia 1945), 12'den Davies 59.

70 Bkz.Martin, 24. Yazar, bu iktibasdaki kaynağını bizzat Russel'in kendisinden alarak "The Watchtower, September 15, 1910, page 298" şeklinde göstermektedir (Russell, eseri için "...onlar Kutsal Kitap üzerine sadece yorumlar değil, belki pratik olarak Kutsal Kitabın bizzat kendisidir..." diyor.).

Russell'ın ciddî bir eğitim ve öğrenimden geçmediği, ahlâkî şahsiyeti şaibeli olduğu hakkında çeşitli mahkeme duruşma, dosya ve kayıtları herkese, bilhassa avukatı Rutherford'a malum olduğuna göre, onun yukarıdaki cümleleri en iyi niyetle ele alınırsa, bir tarikat bağlılığı ve cezbesi gibi gelmemekte midir? Kaldı ki şahsiyeti yıpranmış, cemiyetin (Tarassut Kulesi) binde dokuzyüz doksan hissesini elinde tutan Russell'ın tahtına oturmak da Rutherford'a nasip olmuştur! Yine Russell gibi kendini aşan, ihtisası dışında işlere girişen bu hukukçu (dipnot 62'de listesinin bulunduğu kaynak verilen), çok sayıda kitap ve risale yazmıştır. (Zamanında radyo yayınları, gramofon kayıtları ile propaganda artırılmıştır). Zamanla teşkilâtı tamamen eline geçirip çok sıkı bir disiplin tatbik eden bu ikinci adam, yeri geldiğinde Russell'a bile muhalefetten çekinmeyip Yehova'ya karşı onunla eşit bir mes'uliyeti paylaşmak istemiştir. Rutherford, Russell'ın kehanet silsilesini kutsal metinler dışında Yehova'nın iradesini bulma teşebbüsü olarak nitelendirdiğinde (1929'da) Russell'ın tarafdarlarından bir kısmı hareketi terketmiş, bunun üzerine o da eğer cemiyet tarafından açıklandığı şekilde Yehova'nın iradesini tanımaz ve pişman olmazlarsa onların da ölümü tadacakları tehdidini savurmuştu. Russell'ın kendini beğenmiş bazı davranışları ve sivri iddiaları Rutherford'da da devam etmiştir. Bir eserinde kendisinin bu devir için "*Yehova'nın Sözcüsü*" olduğunu ve "*kelimelerinin ilâhî fermanın ifadesi olarak düzenlendiğini*" ileri sürmüştür.[71] Russell'ın ölümünden sonra, cemiyetin temsilciliğini yüklenen Rutherford, on bir seneden fazla bir süre "Pastör"ün içaçıcı olmayan geçmişini örtmekle uğraştıkdan sonra, "*Russelistler*" adiyle kalmanın teşkilâtın gelişmesini önlediğini gördü ve böylece "*Yehova Şahitleri*" adı alındı. Bu, aynı zamanda milyonlarca kimseye Yehova Şahitlerinin ayrı bir teşekkül olduğu intibaını verecekti.[72]

1942'de ölümüne kadar Rutherford, Brooklyn'e taşınan merkezdeki basım imkânlarını yayınlarla paralel olarak yürüttü. Russell gibi halefinin de en bariz nitelikleri hatip, teşkilâtçı ve reklâmcı olmasıydı.[73] Rutherford, çekinmeden bütün "dinler" ve onların liderlerine nefret gösterdi; Amerika'daki Federal Kiliseler Konsiliyle mücadeleye girişti, Roma Katolik Kilisesine meydan okudu. Yehova Şahitlerinin mahkemelere celbi, tevkifleri, kendisinin de onları savunması, içte birlik-beraberliği, "eziyete uğramış azizler" rolünde duygu beraberliğini sağlarken

71 Rutherford, Why Serve Jehovah?, 62'den Martin 26.

72 Bkz.Martin, 41.

73 Bkz. Davies, 60–61.

Rutherford da kahramanlaşıyor, yerini sağlamlaştırıyordu. Toplantılarda gözükmeyen, münzevî tabiatlı, tesirli bir ses ve "hâkim" titrine sahip Rutherford, yüzün üzerinde kitap ve risale yazmış, bunlar 80 dilde 300 000 000 nüsha basılmıştı. (Russell'ın yayınları, 60 senede 15–20 milyon basılmışken bu sürenin yarısı kadar bir zamanda halefininki bu rakkamı bulmuştu.)[74] Rutherford öldüğünde onun "*Bin Yıllık Krallık*"ı göreceğine inanan birçok tarafdarı şok geçirdi.

Bu otoriter adam, cemiyet üyelerinin her hafta sonu rapor vermeleri usulünü getirmiş, mutlak itaat ve robot gibi çalışmak esas olmuştur. Kurduğu hiyerarşiye göre, başkandan sonra bir idare hey'eti bulunmaktaydı. Bu idare hey'etinin altında çeşitli "*dinî hizmet görevlileri*" ve daha aşağı seviyede tekrar bir mikdar "*bölge hizmetçileri*" vardı. Mahallî gruplara "*cemaatlar*" denilirdi ve herbiri "*Krallık Salonu*" denilen yerlerde toplanırlardı. Her grubun başında refakatinde "*hizmet komitesi*" bulunan bir "*hizmet şefi*" vardı. Bu hiyerarşinin her üyesi, bir üstüne karşı sorgusuz sualsiz itaat etmek zorunda idi.[75] Bu teşkilâtın üst kademelerinde 30 sene hizmet ettikden sonra ayrılan bir üye, cemiyetin iç çalışmasına dair şu bilgiyi vermektedir: "*Cemiyette en üst kademede olandan en basitine kadar üyelerin sadakat ve bağlılığını denetlemek üzere devamlı iç müfettişler, ya da casuslar kullanılır... Müfettişlerin teftişi çok sıkı ve disiplin çok serttir*".[76] Rutherford'un kurduğu hiyerarşi ve disiplin, esas olarak devam etmektedir. Şimdi bu otokratik (müstebit) ve hiyerarşik teşkilât, üçüncü başkan N.H.Knorr'dan (1977'ye kadar) sonra modern milletlerarası bir işevi gibi çalışmaktadır. Başta merkezî bütün yetkileri elinde tutan bir *idare hey'eti*,[77] onun altında çeşitli "*dinî hizmet görevlileri*" bulunur. Onların altındakiler aşağıya doğru sırasiyle "*çevre hizmetçileri*", "*bölge hizmetçileri*", "*şu'be hizmetçileri*"dir. Mahallî gruplar, bir "*cemaat hizmetçisi*" nezaretinde "*Krallık Salonları*"nda toplanıp "*cemaatlar*" şeklinde adlandırılırlar. "*Cemaat hizmetçisi*"ne çeşitli faaliyetlerde, bilhassa "*kapı çalma*"*da* (evlere yapılan ziyaretlerde) yardımcı olan bir "*hizmet komitesi*" vardır. Kadınlara iş arama izni verilmez.[78] Erkek, kadın, yayınları dağıtmak ve vaaz etmek görevini yüklenirler. Bu görev, onlara bir "*ibadet*" olarak verilmiştir. Bu sıkı ve üyeleri robot gibi çalıştıran, itaat ettiren teşkilâtın ana

74 Bkz. Molland, 342; Martin 27.

75 Bkz. Molland, 344.

76 W.J.Shcnell, Thirty Years a Watchtower Slave, 1956'dan Gerçeği Bilelim, 118. Schnell'in aynı konuda diğer bir eseri de "Into the Light of Christianity" (1958) başlığını taşır.

77 Fazla bilgi için bkz.Tümer, 495; M.K.K.D.Yay., 21. Kitap, (İst.1979), 11–12.

78 Bkz. Davies, 60.

yapısı, yukarıda da belirtildiği gibi, Rutherford tarafından kurulmuştur. Onun ölümünden önceki yıllarda idaresi, eski kuvvetini kaybetmişti. Meselâ 1939'da teşkilâtın memurlarının başı Olin Moyle, azledildiğinde Rutherford ve Tarassut Kulesi idare heyetinden bazılarını iftiradan mahkemeye verdi ve kazanarak 25 000 Dolar tazminat aldı.[79]

Russell ve Rutherford, hareketin tarihçesinde en önemli yeri işgal ederler. Onlarsız Yehova Şahitliği düşünülemez. Russell, aile olarak Adventist ve Baptist idi. Yirmi yaşlarında Kongregasyonal Kilise ve YMCA (Young man Christian Association)'nın üyesi idi. Aslında ortaya çıkardığı hareketin öncekileri, bir grup II. Adventist ve bilhassa yazılarından büyük çapta faydalandığı J.H.Paton idi.[80] Bir kaynak, kendisinin –Adventist olması dolayısiyle– Oregon'da beş Şabatist[81] ile bir dükkânın zemin katında Kutsal Kitap çalışmaları yaptığı ve onların etkisinde kaldığını; kendisinin öteden beri "paranoya" olduğu tahmin edilen rûhî bir rahatsızlık içinde bulunduğunu belirtir.[82] Russell'ın kendi kendisine 'Pastör' ünvanını vermesinin bu rahatsızlığın meydana getirdiği aşağılık duygusundan ileri geldiği düşünülmektedir.[83]

Yukarıda Russell'ın ahlâkî durumuna, şahsiyet yapısına temas edildiğinden, bu hareketin ilk doğuşunda bir orijinallik olmadığı, ayrı bir dinin doğuş özellikleri bulunmadığı belirtilmelidir. Russell, yeni bir şey getirmemiştir. Kendinden önceki Mesîhî hareketlerin yaptığını yapmış, hesaplama ve yorumlara girişmiş, arkasından gelenler de bu geleneği devam ettirmişler; verilen tarihlerde dedikleri olmadıkça tehir yoluna gitmişler, etraflarındakileri çeşitli yeni açıklamalarla oyalamışlar, açıkcası, iyi niyetle bakarsak, aldanmış ve aldatmışlardır. Ayrı bir din iddialarında bu husus gözden uzak tutulmamalıdır. Ancak daha önce de belirtildiği ve ayrı bir makalemizde üzerinde durulduğu[84] vechile, bu gibi cereyanların altında, arkasında hemen daima çeşitli rûhî, dînî, siyasî, iktisâdî, içtimâî... gayeler bulunagelmiştir. Yahudi dînî ve siyâsî tarihinde Mesihlik iddiasında bulunanların kendi ırkdaş ve dindaşlarını nasıl aldattıkları,[85] Hıristiyanlık'da da bu aldanma ve aldatmaların

79 Bkz. Martin, 27.

80 Davies, 58.

81 Adventistlerden Yedinci Gün Adventistlerinde Cumartesi, Pazar'ın yerini almıştır. Bunlara "Şabatist" denir (Şabat: Sebt: Cumartesi).

82 Gerçeği Bilelim, 117.

83 Hikmet Tanyu, Yehova Şahitleri, (Ankara 1973), 31.

84 Bkz.dipnot 3'deki ikinci kaynak.

85 Bkz. Yaşar Kutluay, (Ankara 1965), 201-208 (Sahte Mesihler).

devam ettiği, bunun apokaliptik literatüre dayandırıldığı, Kabbalist geleneğin bunda etkili olduğu hatırlanırsa yukarıda uzun uzadıya haklarında bilgi verilen Russell ve Rutherford'un şahsiyetlerinin öncekilerden farklı olmadığı ortaya çıkacaktır. Fazlası, onlar dedikleri çıkmaması, yorumları, hesaplamaları tutmamasına rağmen sıkı bir teşkilâtçılıkla etraflarındakileri kaçırtmamayı becerebilmiş veya buna mecbur olmuşlardır. Çünkü esas gaye doktrin olarak ileri sürdükleri husus olsaydı, diğer Mesîhî hareketlerde iddiaları gerçekleşmeyenlerin umumiyetle yaptıkları gibi, işin peşini bırakmaları gerekirdi. Aksine gittikçe daha teşkilâtlanarak yıpranan fikir ve doktrinlerini yenileyerek yollarına devam etmektedirler.

Bu hareketin çıkışından bu yana, yayınlarını dikkatle inceleyenler, birçok önemli tutarsızlıklar, çelişkiler bulmuşlardır. Şimdi başvuracağımız kaynak, bibliyografyasına hareketin ilgili yayınlarını alarak ve belgelerin fotokopilerini koyarak onların Tarassut Kulesi'ni günün "*peygamber*"i olarak ilân etmek suretiyle İsa'nın ikinci gelişi konusunda şimdiye kadar verdikleri tarihleri şöyle sıralamaktadır: "1799, 1874, 1878, 1914, 1915, 1918, 1925, 1929, 1975."[86] Zikredilen kaynakda Dr. Morey, Tarassut Kulesi'nin kehanetlerini, peygamberliklerini okuyucunun incelediğini, bunların gerçekleşmemiş olduğunu, dolayısiyle Hıristiyan kutsal kitabının bu kabîl kimselere nasıl baktığını konu edinmektedir. Bu arada hüküm gününün dürüstlüğü içinde kendimize şu soruyu sormamız teklif edilmektedir: "*Yukarıdaki peygamberliklerin herhangibiri vukuagelmiş midir?*" Daha sonra bu sorunun doğru ve dürüst cevabının, "*Hiçbiri vukubulmadı. Onlar, sahte, yalancı peygamberliklerdi*" olduğunu belirtip yine şu soruyu sormaktadır: "*Tarassut kulesi hakkında karar vermek üzere, Musa ve İsa bize ne söyleyeceklerdir?*" Bu sorunun cevabını da şöyle vermektedir: "*Tarassut Kulesi sahte bir peygamberdir* (Tesniye 18:22). *O, Tanrı'nın teşkilâtı değildir ve Yahve'nin adına konuşamaz* (Tesniye 18:22). *Biz, ondan korkmamalıyız, hattâ hürmet bile göstermemeliyiz* (Tesniye 18:22). *Biz, sür'atle Tarassut Kulesini sahte bir peygamber olarak reddetmekte Musa ve İsa'nın yanında yer almalıyız* (Matta 7:15).[87]

Yukarıda iktibasda bulunduğumuz yazar, diğer bazıları gibi, Yehova Şahitlerine karşı öbür Hıristiyanların almaları gerekli tedbirleri, onlarla karşılaşıldığında uygulanacak münazara yol ve metotlarını

86 1984'den önceki bir tarihe sıra ile tehir edilmiştir. Bkz. Davies, 63.

87 Robert A. Morey, How to Answer a Jehovah's Witness, (Minnesota 1980), 89.

verirken, Yehova Şahitlerinin Tarassut Kulesinin en büyük teolog ve Kutsal Kitap mütehassıslarına, büyük Yunanca ve İbranca bilginlerine sahip bulunduğuna (halbuki öyle bir tek bilgine sahip değildirler), onun "*Tanrı'nın yeryüzündeki görünebilen teokratik teşkilatı*", "*Tanrı'nın hakikatına tek kanal*" olduğuna, Tarassut Kulesinin liderlerinin "*havariler devrinden beri en büyük dinî otoriteler*" teşkil ettiğine inandırıldıklarını; onların Tarassut Kulesinin telkin ve otoritesini araştırmalarının tehlikesini, başka dinî kitaplar okuyamayacaklarını, bütün dinî problemlerinin Brooklyn'de çözüldüğünü, hakikatın yalnız orada bulunabileceğini sandıklarını, hattâ Kutsal Kitabın kendisine bile Tarassut Kulesinin yorumu dışında gerçek bir otorite veremeyeceklerini, Kutsal Kitabın yorumunu Tarassut Kulesinden başka kimsenin yapamayacağı kanaatında olduklarını belirtmektedir.[88] Gerçekten Yehova Şahitleri, Kutsal Kitap yorum tekniğinde harfî bir yol tutmazlar.[89] İlmî metin tenkidi nefretle karşılanır. Hernekadar hareketin bütün telkinleri kutsal metne dayandırılırsa da, Rutherford'un yorumları dışında kutsal metin ifadelerinin anlaşılamayacağı ileri sürülür. Aslında bu yorumlar; mecâzî, tarihî dayanaklardan uzak ve çok defa Hıristiyanlığın özüne tersdir. Buna rağmen Rutherford, güvenilir bir kutsal kitap yorumcusu olarak telakki edilir ve tam bir Kutsal Kitap bilgisinin onun yazılarından elde edilebileceği söylenir.[90]

Yehova Şahitlerinin aslında bir din olup olmadığının tartışılmasına geçmeden önce, onların genel niteliklerine, inançlarına da bir detaydan temas edilmesinde fayda vardır. Bu harekette Tanrı, "*Yehova*" diye adlandırılır. Bunun filolojik bakımdan yanlış olduğu (doğrusu Yahve) ileri sürülür.[91] Yehova, hem yerin ve gökün hem de ona isyan eden Şey-

88 A.g.e., 14. Fazla bilgi için bkz. Ted.Dencher, The Watch Tower Versus the Bible, (Chicago 1960).

89 Tümer, a.g.e., 500 vd.

90 Bkz. Molland, 345.

91 A.g.e., 345. Yehova ve Yahve için bkz. DCR, 655. Yehova kelimesini diğer Hıristiyanlar kullanmazlar. Yahudiler, sessiz harfleri belli olan (YHVH) ve Allah'ı ifade eden kelimeyi telaffuz etmekten kaçındıkları için (zira bu kelimeyi sadece Mesih'in telaffuz edebileceğine inanılır) bu kelimenin Yahve mi, Yehova mı olduğu ihtilaflıdır. Bununla beraber umumiyetle Yehova'nın galat olduğu, kelimenin Yahve şeklinde okunması lâzım geldiği belirtilmektedir. Yahudiler, On Emir (İbr. Aserat ha-dibrot, Ar.Evâmiri aşere, Lat.Decalogue) içinde "Rabbın adını boş yere ağza almayacaksın" (Çıkış, 20:7; Tesniye, 5:11) denildiğinden telaffuz edemedikleri bu kelime yerine "Adonay" (Rab) kelimesini kullanmışlardır. Ancak belirtilmelidir ki Tanrı'yı ifade etmek üzere tektanrılı bir din olan Yahudilikte, kutsal kitap deyimlerini de içinde bulundurarak Yahve (Yehova), Elohim, Ha-Şem, Adonay gibi kelimeler mevcuttur. Bkz.DCR, 29: Tanyu, II.

tan diye anlandırılan "Lusifer"in yaratıcısıdır. Yüzyıllarca Şeytan, iktisadi, siyâsî ve dinî teşkilâtları vasıtasiyle dünyayı idare etti. Bütün diğer dinî cemaatlar, onun milletleri dalâlete sürüklediği vasıtalardır.[92] Yehova Şahitleri, Tanrı'nın yeryüzündeki tek temsilcileridir.

Bu harekette üçleme (teslis) reddedilir.[93] Ancak kesin olarak bir Uniteryenlik söz konusu değildir.[94] İsa'nın ilâhî tabiatı kabul edilmez, onun yaratılmış olduğuna inanılır. Böylece Kristolojide[95] IV.Yüzyılda yaşamış Aryüs'e benzer bir tutum göze çarpar. Bu husus, Kadıköy Konsilinde (451'de) alınan İsa'nın tabiatı ile ilgili karara[96] aykırı düşer. Bununla beraber, Monofizitlerin durumu da aynıdır.[97] Yehova Şahitleri, hulûlden önce İsa'nın başmelek Mihail olduğuna inanırlar (Daniel 12:1'e dayanarak). Onlar, İsa'nın bedenleşirken melek tabiatını bıraktığını, alelâde yanılabilir bir fani olduğunu kabul ederler. İsa, Tanrı değildir. Ölümünde insanları ölümden kurtarması için gerekli bir fidye ödedi. Ancak onun bu kefareti, Bin Yıllık Devrenin yaklaşmasiyle tamamlanacaktır. Yehova Şahitleri, Bin Yıllık Devrede İsa ile birlikte ortak kurban, şefaatçı, barışçı sayılacak "*küçük sürü*", "*seçme Hıristiyanlar*" olarak kendilerini nitelendirirken, kurtuluşun İsa'yı taklitle gerçekleşebileceğini ileri sürerler. Onlar, İsa'nın çarmıhtaki fidye vazifesinin tamamlandığına inanmazlar. Her insan, kendi kurtuluşunu yine kendisi kazanmalıdır derler. Bu, İsa tarafından kurtarılmış olma prensibine ters düşer. Yehova Şahitleri, İsa dirildiğinde yeni manevî-ruhî bir hey'etle geldiğini, onun beşerî, insanî bedeninin yükseltilmediğine inanırlar (İkinci geliş'in de aynı şekilde olacağını kabul ederler).[98] Onlar, Kutsal Ruh'un üzerinde pek durmazlar (Sadece onun bir şahıs olmadığını, dolayısiyle onunla üçleme kurulamayacağını belirtirler).

İnsan ruhu(can), Yehova Şahitlerine göre ölümsüz değildir.[99] Ölüm, Bin Yıllık Krallığı veya teokrasiyi kabul etmeyenlerin nihâî

92 Bkz. Ebedî Hayata Sevkeden Hakikat, (New York 1969), 56-70 (Türkçe).

93 Bkz. a.g.e., 21 vd.

94 Davies, 60.

95 İsa'yı odak edinen Hıristiyan dinî bilim dalı.

96 İsa'nın bir şahısta iki tabiata, yani hem beşerî, hem de ilâhî tabiata sahip olması, bu iki tabiatın İsa'da bir araya gelmesi.

97 Monofizitlik; Ermeniler, Habeşliler, Kıbtiler ve Süryani Ya'kubîlerin inancıdır. Bu inanca göre İsa, tek ilâhî tabiata veya ilâhî, beşerî çift, ikiz tabiata sahiptir. Kadıköy Konsili sonucu, Monofizit Kiliseler, Ortodoks Kiliseden ayrıldılar. Ancak yine de Hıristiyan kaldılar. Bkz. DCR, 450, 451, 186.

98 Bkz. Ebedî Hayata Sevkeden Hakikat, 46 vd.: Allah Hak Olsun, (New York 1962), 31, vd.

99 a.g.e., 36 vd. (can-ruh); a.g.e., 67 vd.

yok oluşudur. Yehova Şahitliği teşkilâtının önemi, bu araya sıkıştırılmıştır. Eski düzen, 1914'de sona ermiştir. Bu konudaki ilk hesaplama, kurucu Russell'a aittir. Russell, yedinci bin yılın İsa'nın idaresinin başlangıcı olduğunu ilân etti. O, 1872'nin Âdem ve Havvâ'nın yaratılışının 6000. yılı olduğunu hesaplamıştı. Böylece o, dünyanın sonunun 1914'te geleceğini haber verdi. (Takipçileri, 1984'den önceki bir tarih olarak bu ilkini defalarca tehir ettiler.[100] Bu tarihte İsa Yehova tarafından verilen semavî krallığını kurmuş ve Şeytan gökden kovulmuş olacaktı. İsa ve melekleri tarafından Şeytan ve taraftarlarının yok edileceği Armagedon Savaşı yakındı. Bütün bunların vukuunda yeryüzünde Tanrı'nın "*Büyük Teokrasisi*", saadet krallığı kurulmuş olacak ve artık sadece barış ve adalet hüküm sürecekti. Bu arada Armagedon Savaşından hemen sonra 144 000 sadık Yehova Şahidi cennete alınıp iyilerle meskün yeni yeryüzünde İsa ile birlikte idarede bulunacaktı.[101] Yehova Şahitleri, ilâhî mükâfatın cennet ile olduğunu kabul ederken, cezanın cehennem ile değil, ölümle gerçekleşeceğini, ayrıca cehennem olmadığına inanırlar.[102] Onların aşırılıklarına yol açan bir husus, kurtuluş için her şeyin doktrine ve onun propagandasına bağlanmış olmasıdır. Kendilerini seçilmiş bir topluluk olarak görmeleri, bu hususun diğer bir sebebini oluşturur.

Yehova Şahitleri, diğer Hıristiyanlarla iki önemli sakramenti paylaşırlar: vaftiz, evharistiya (ökarist). Ancak ikincisini ifade etmek için "*hatıra yemeği*" deyimini kullanırlar. Bir alâmet ve iman ikrarı olarak uyguladıkları yetişkin vaftizinin kurtuluş için gerekli olduğunu düşünmezler. Başlangıçta bu vaftiz muamelesini Baptist Kiliselerinde yerine getirirken, onların yeni vaftiz edilenleri kendi kilise kayıtlarına geçirmek istemeleri üzerine bu uygulama devam etmedi. Şimdi bu iş açık veya kapalı bir yerdeki yüzme havuzunda yapılmaktadır. Evharistiya ise sadece bir hatıra yemeği olarak ve kutsal bir ayin kasdedilmeyerek senede bir defa Paskalya Yortusunda yerine getirilir. Başlangıçta Son Akşam Yemeği günü ve saatine mümkün olduğu kadar yakın uygulanırdı. Şarap ile mayalanmamış üzüm suyu arasındaki birçok değişikliklerden sonra şimdi Kutsal Kitaba daha uyduğu düşüncesiyle önceki kullanılmaktadır. Öte yandan dinî toplantılarında ilahiler eskisi kadar bir vakit

100 Bkz. Davies, 63. Tanrı'nın Krallığı konusunda bkz. John Bright, The Kingdom of God, (Nashville 1952) bilhassa bkz. "The Kingdom at hand" 187–214.

101 Ebedi Hayata Sevkeden Hakikat, 75–112. Fazla bilgi ve kaynak için bkz. Tümer, 509–522.

102 Bkz. Ebedi Hayata Sevkeden Hakikat, 40 vd. (A'raf'a da inanmazlar. Bkz. A.g.e., 44).

almamaktadır. Toplantılarda Kutsal Kitap okunur, dua edilir, konuşma yapılır. Yehova Şahitlerinin bir özelliği Puritan geleneğe bağlı oluşlarıdır.[103] Sadelik, temiz bir hayat, fedakârlık, alkol ve sigaradan kaçınma bu arada belirtilebilir. Ancak siyasetten nefret, dünyanın gidişine ayak uydurmamak bu Puritan gelenekle pek uyuşmaz ve onların şimdiki dünyaya karşı kötümser tutumlarına dayanır. Evlenme yasaklanmaz. Ancak dünyaya çocuk getirmek tavsiye edilmemesi sebebiyle bazen izin verilmez. Bin Yıllık Krallığın kurulmasını beklemenin daha iyi olacağı belirtilir.[104]

Reform sonrası Kutsal Kitap araştırmalarının artması, Hıristiyanların üzerindeki kilise hiyerarşisinin baskısı kalkması sonucu, Protestan ülkelerde dinî konularda daha serbest ve geniş düşünme, tolerans ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu, aslında Hıristiyan gelenekden gelen ve ana çatı olarak Hıristiyan kalan, fakat Kutsal Kitabı kendi yorum tekniğine göre ele alan hareketler ortaya çıktı. Bunlardan birisi olarak nitelendirebileceğimiz Yehova Şahitleri hareketi bütün bunlara ilâveten Mesihî geleneğin yeni bir örneğidir. Bu hareketin kurucusunun şahsiyeti, gayesi bir kenarda bırakılırsa, bugünkü şekliyle onun belirli bir rüşde ulaştığı gözden ırak değildir. Şimdi bir sonraki maddenin altında bu hareketin, bazı sivri inanç prensipleriyle sadece ana Protestan kitleden değil, umumi Hıristiyanlık câmiasından taşan, tenkitlere uğrayan ve bu yönüyle bir fırka-mezhep; mensuplarının belirli şeyleri yapmak ve ya yapmamak bakımından çok katı, dünyadan ve yaşadıkları cemiyetten kopmuş, tamamen Tanrının Krallığı inancında fani olmuş bulunmaları bakımından bir tarîkat; bu sonra zikredilenlere hiç uymayacak bir şekilde ultra modern bir teşkilâtlanma, kapalı ve mahrem hususlar, dinî bir görüntü, paravana ve çok ustalıklıca dinî temalarla mezcedilmiş bir senaryo mizanseni intibaı bırakması dolayısiyle bütün dünyada kurtarılmış-otonom cemaatlar peşinde olan bir perde arkası gizli güç; nihayet ülkemizde Anayasa'daki inanç hürriyetinden faydalanmak için, ileri sürüldüğü gibi, ayrı bir din mi olduğu tartışılacaktır.

---

103 İbadette sadelik tarafdarı olma.

104 Bkz. Davies, 61–65; Molland, 345–347. Fazla bilgi için bkz. H.H.Stroup, Jehovah's Witnesses, (Columbia 1945); 12 vd.; Royston Pike, Jehovah's Witnesses, (London 1954), 26 vd.; J.K. von Baalen. The Chaos of Cults, (Michigan 1938), 147; E.S.Bates, "Russell, Charles Taze "Dictionary of American Biography, (USA 1931); Marley Cole, Jehovah's Witnesses, (New York 1955); William C.Irvine, Heresies Exposed, (New York 1955); Frank S.Mead, Handbook of the Denominations, (Nashville 1951); J.Oswald Sanders, Heresies Ancient and Modern, (Edinburgh 1954).

D. YEHOVA ŞAHİTLİĞİ BİR DİN MİDİR?

Buraya kadar Yehova Şahitliği hareketinin nasıl bir vasatta ortaya çıktığı, hangi geleneğin içinden geldiği, kimin tarafından kurulduğu, nasıl geliştiği ve bugünkü durumu hususları üzerinde duruldu. Artık adı da konmuş bu hareketin yeni bir din mi, yoksa bir din içinde ortaya çıkmış mezhep-fırka, tarîkat, teolojik bir hareket mi olduğu konusuna geçilebilir. Önce bu detaydan hareketin tarihçesine yeniden bir göz atmamızda fayda vardır.

XVIII. Yüzyılda başlayan Mesîhî hareketler, İsa'nın ikinci gelişini bekleme; Kutsal Kitabın harfî olmayarak yorumlandığı, apokaliptik metinlere Kabbalist geleneğin tesiriyle yaklaşma, mistik, sırrî, tasavvufî, bâtınî, nasıl ifade edilecekse, İsa'ya olan aşk, hasret, XVII-XVIII yüzyıllık bekleyişin sabırsızlığıyle Kilise hiyerarşisinden çok Kutsal Kitap metin çalışmaları, yorum tekniğinin ön plana geçtiği bir Protestan gelenek içinde yeşermeye başladı. Ana Protestan kitle, bu konulardan zevk alsa da, Kilise hiyerarşisi Katolik gelenek gibi bir sakrament teşkil edecek katılıkta olmasa bile, teşekkül etmiş bir yorum tekniği (usûl-i tefsir) bulunduğundan, bu kabil hareketler tasvip görmemekte, bunların arkasına sığınıp Hıristiyanları aldatma, yanıltma, dolandırma, kandırma, bazı siyâsî dalavereler çevirme imkânları göz önünde bulundurulmakta idi. Ancak diğerleri gibi Yehova Şahitleri de aynı şartlar içinde ortaya çıktı. Hareketin başlatıcısı Russell, bu konunun ilk adamı değildi. Daha öncekiler bulunmakta idi; hattâ hesaplama ekolü, ilham ekolü gibi bunun tasnifi bile yapılmıştı.[105] Russell, zaten Adventist bir aileden gelmiş ve bu konuda bazı kimselerden etkilenmişti. Zamanında şahsiyeti, ahlâkı, kültürü dolayısiyle bir itibar sağlayamamış, bunda sansasyon yapmak için başvurduğu ve aleyhine sonuçlanan mahkemelerin, kendisini tanıtan gazete risale vb. yayınların rolü olmuştur. Bununla beraber hitabetinin kuvvetli oluşu, teşkilâtçılığı ve Kutsal Kitabın metnini sanki ezberlemişçesine bilmesi[106] sebebiyle saf, kanabilir, kültürü zayıf, sofu tabiatlı kimselerden bir tarafdar zümresi de toplayabilmişti. Vaadlerle, ümitlerle şartlandırılmış[107] bu kimselerin daha kuvvetli ve sıkı bir teşkilâta kavuşturulması, mayası tutmuş hareketin güçlendirilmesi Rus-

105 Bkz.Ringgren-Ström, 171.

106 Bu vukuf, seviyeli, detaylı bir Hıristiyan dinî ilimleri tarzında değil, sadece kendi mantığına göre kutsal metni yoruma girişme ve dikkatine çarpan bazı hususları araştırıp bunların üzerinde çalışmasını teksif etme tarzındadır. Ancak niçin böyle bir yol tutmuştu? O konuları paravana yapıp, bir cereyan oluşturup menfaat sağlamak için mi, yoksa kendisini arkalayan bazı çevrelerin, güçlerin maşası olarak mı? Öyle gözüküyor ki, her iki husus da söz konusudur. Bkz.Martin, 15.

sell'ın şahsiyetini avukatı olarak çok iyi bilen, yeri geldiğinde onun yorumlarını da bir kenara bırakabilen Rutherford'un zamanında gerçekleştirilmiştir. Bu ikinci adam, Russell gibi, üst perdeden konuşup çevresindekilerin alâkasını toplamayı pek iyi biliyordu; o da hatipti, onun da derin bir dinî kültürü yoktu; hareketi başlatan, ilham-vahiy alan bir kimse de değildi, fakat "*Yehova'nın Sözcüsü*" olduğunu iddia edebiliyordu.[108] Bir başka iddia da "*Tarassut Kulesi*"nin devrin "*peygamberi*" olduğu idi.[109] Zaten hareket önce Russell'a ("*Russelistler*" tarzında), "*Tarassut Kulesi*"ne ("*Siyon'un Tarassut Kulesi Ve Broşürleri Cemiyeti*") nisbet edilerek adlandırılırken, Russell yıprandığından adı "*Yehova Şahitleri*" haline getirilmiştir. "*Yehova*", Hıristiyanların kullanmadığı, doğru şeklinin Yahve olduğu bilinen ve Yahudi kültürünün ürünü olan bir kelimedir. Russell'ın ölümünden (1916) çok sonra (1931' de) nasıl olup da hareketin adını teşkil eden iki kelimeden biri haline getirilebilmiştir?[110]

Rutherford'un getirdiği sıkı disiplin ve kuvvetli teşkilâtlanma[111] zamanla daha da kuvvetlendirilmiş, üyeler bir merkezden şartlandırılarak ve tek tip bir dinî kültür verilerek, belirli kitapları okutup, dağıttırıp bunların vaaz yoliyle propagandası yaptırılarak kendi çevrelerinden, milletlerinden, onları dünyaya bağlayan kayıtlardan tecrit edilmiş,[112]

107 Bazı şeyleri kitle dışında bilebilme, kitlenin ulaşamadığı şeyleri gerçekleştirebilme gibi bazı psikolojik motivasyonların bunda rol oynadığı açıktır. 144 00 Yehova Şahidi içine girebilme, diğer Hıristiyanlardan daha ileri bir mertebeye ulaşabilme, İsa'nın Krallık görevine ortak, ona yakın olma vb.

108 Rutherford, Why Serve Jehovah. 62'den Martin 26.

109 Bkz.dipnot 87.

110 Tümer, 506-509.

111 Rutherford, hukukçu olduğundan, ilk yayılma safhasında hukuki mevzuatla çatışmalar vukua gelmesi üzerine, önce hukuki müşavirler kullanılırken, iş milletlerarası boyutlara ulaşması sonucu her ülkedeki hukuki mevzuata göre bir yol tutulması sağlanmıştır. Ülkemizde de cemaatlar oluşturan Yehova Şahitlerinin hukuki müşavirleri, "Türkiye'de Laiklik İlkesi ve Yehova Şahitleri" kitabının yazarları olan iki avukattır. Bu kitabın içinde yer alan "Devlet Başkanına Yapılan Başvuru" (shf.173-187), Yehova Şahitlerinin yayınları ve bunlar üzerinde kanaatımızı açıkladığımız "Yehova Şahitlerinin Mahiyeti Ve Ülkemizde Mer'î Hukuk Karşısındaki Durumu" başlıklı yazımız (bkz. Dipnot 3) gözönünde bulundurularak okunursa yukarıda belirtilen çaba farkedilecektir. Bu dilekçeye yer verip Yehova Şahitleri hakkındaki bilirkişi raporları bölümüne aleyhdekilerin hiçbirini koymayarak ilmî tarafsızlığı lekeleyen yazarlar, dipnot 3'de belirttiğimiz yanlış beyan konusundaki tavırlarına daha açıklık kazandırmış olmaktadırlar (Aslında bu kitap, Yehiova Şahitliğini tanıtıcı mahiyette bir yayın olup ya sadece Yehova Şahitlerinin lehinde olabilecek dokümanlara yer veriyor veya da dokümanları o şekilde değerlendiriyor).

112 Bkz. Tanyu, muhtelif; Tümer, muhtelif.

bir militan, robot, mürit haline getirilmiş, modern teşkilâtlanma altında bir tarikat yapısı oluşturulmuştur.

Hareketin doktrinlerini çoğunlukla Russell koymuştur. Bunlar ona vahyedilmiş esaslar değildir. Zaten kendisinin böyle bir vahiyden söz etmediği, ilham-vahiyci grubdan olmadığı daha önce belirtildi. O, İsa'nın gelişi tarihini J.A. Bengel (1687–1751) gibi hesaplama ile tahmin etmiş; Swedenborg ve Ellen White gibi bunun ruhlar âleminde vukubulduğunu iddia etmişti. Russell, daima Kutsal Kitabın metninden hareket etmiş, ancak onun cümleleri arasındaki irtibat, metnin ifade ve kelimelerinin tarihî gelişme içinde klasik dillerdeki durumu, bu konuda Kiliselerce mu'teber otoritelerin başından bu yana yazdıkları onu ilgilendirmemişti. Bu konuda Russell ve mensuplarının düştükleri hataları Davies, Pike'den naklen şöyle açıklar: "1) Onların doktrinleri, Kutsal Kitap metinlerinden keyfî-indî seçmelere dayanır; ancak İsa ve havarilerin telkinlerinin ana gövdesinden ya kaçınılmış, ya da saptırılmıştır. Böylece Kutsal Kitabın ifadelerinin her ons'una 112 librelik spekülasyon eklenmiştir. 2) Onların doktrinleri sadece bu mezhep mensuplarının cin gibi zekaları tarafından çözülebilen bir yumak olan Tanrı'nın vahyini ima eden Daniel ve Vahiy gibi apokaliptik kitapların muğlak ifadelerine dayanır. Ancak Hıristiyanlık ilk adımı atanlar için bir sır dini değildir; çünkü biz, "*Ben âlemin aydınlatıcısıyım*" diyen "*İsa Mesih'in yüzünde Tanrı'nın İzzetini görmekteyiz*". 3) Kutsal Kitabı "Moor'un Eski Takvimi"nin falcılıkları gibi kullanmak, onun gayesini anlamamak ve İnsanoğlunun bulutların üzerinden geliş zamanını bilmediğini açıklayan İsa'dan daha fazla bilme iddiasında bulunmaktır..."[113] Verdiğimiz kaynak, Russell'ın ve takipçilerinin Kutsal Kitaplarını hemen hemen ezberlemiş olduklarını, Russell'ın kitaplarında 5000 Kutsal Kitap ibaresine yer verildiği, ifadesinin basit, düşüncelerinin açık olduğu, günlük hayattan tasvirlere yer verdiği, cehennemi inkârının onun bir ateş intikamı olarak sunulmasından ileri geldiği, Yehova Şahitlerinin vatandaşlık mes'uliyetlerini kabul etmemelerinin aşırı savaş ve lüks düşkünlüğüne antipatiden kaynaklandığı, onun inançları uğruna çoluk çocuklarından bile vazgeçebilecekleri, en acı işkencelere katlanabilecekleri, ölüme koşabileceklerini de kaydediyor. Biz, bu yazarın objektifliğine katılarak ve bir hakikat borcu olarak, Russell'ın cehennemi inkârına katılmasak da, "üçleme"yi inkârından duyduğumuz zevki belirtmek isteriz.

Russell ve ilk çevresi, diğer Hıristiyanlardan kopmuş, ayrılmış bir grubu oluşturmamışlardı. Meselâ vaftiz muamelelerini Baptist Kilise-

113 R.Pike, a.g.e., 117'den Davies, 64.

lerinde yaptırıyorlardı. Ancak onlar bu yeni vaftiz olunanları kendi Kilise Kayıtlarına geçirmek isteyince, daha sonraları bu işi kendileri yapmaya başladılar. Rutherford zamanında Federal Kiliseler Konsili, Katolikler ve diğer bütün dinî kuruluşlara karşı başlatılan nefret ve mücadele, onlardan insan çalma, Yehova Şahidi olarak vaftiz etme, bunların kaydını tutma ve bültenlerde açıklamaya kadar gitti. Gerçi bunda Yehova Şahitlerinin yadırganması, mahkemelere verilmesi, tevkif edilmesi, Almanya'da esir kamplarında zulme uğramaları gibi durumlar rol oynadıysa da, bu konuda onların aşırı doktrinleri, içinde yaşadıkları ülkelerin kabul ettikleri umumi prensiplere ters tutumları unutulmamalıdır. Bu karşılıklı mücadele, Yehova Şahitlerinin yayınlarındaki ifadelerde açıkça kendisini belli eder. Yehova Şahitleri, kendilerini "*gerçek Hıristiyan*", "*hakiki Hıristiyan*"[114], diğer Hıristiyanları da "*sahte Hıristiyan*"[115] olarak nitelendirirler. Onlara göre Hıristiyan âlemi, hakiki Hıristiyanlıktan irtidat etmiştir.[116] Hıristiyan âlemini teşkil eden ülkeler, "*sözde Hıristiyan*"dırlar.[117] "*Böyle sahte Hıristiyanların önderliğini takip etmemiz, ancak ebedî hayatı kaybetmemizle sonuçlanabilir*" derler.[118] Kendilerini Mukaddes Kitaba inanıp ona göre yaşayan, onu hayatlarında rehber edinen, hakiki tapınmada bulunan, iki yüzlü olmayan, diğerlerini de sahte kimseler[119] olarak nitelendiren Yehova Şahitleri; "*hakiki tapıcı*" olmanın beş şartından birinin "*beşeriyetin yegâne ümidi olarak Allah'ın Krallığını ilân*" teşkil ettiğini ileri sürerler.[120] Kendileri için "*İsa Mesih'in ruhi kardeşleri*", "*Tanrı'nın seçtikleri*", "*Yehova'nın vakfolmuş, vaftiz edilmiş şahitleri*" gibi deyimler kullanırlar.[121]

Görüldüğü gibi, içinden geldikleri Hıristiyanlıktan kopma değil, aksine onu kendilerine inhisar ettirecek, kendilerinin dışındaki Hıristiyanları Hıristiyan görmeyecek kadar bu dine sahip çıkma söz konusudur. Bu Hıristiyanlığa sahip çıkış bazen o kadar aşırı bir noktaya vardırılır ki tek "*hakiki din*"in bulunduğu,[122] diğer bütün dinlerin "*sahte*"[123], "*bölücü*"[124] olduğu ileri sürülür. Bütün yayınlarında Hıristiyan

114 Ebedi Hayata Sevkeden Hakikat, 149; Tanrı Yalan Söylemez, (Ankara 1971), 320; M.K.K.D.Yay., Kitap 2, (İst.1975), 5.

115 Ebedi Hayata Sevkeden Hakikat, 123.

116 Bkz.M.K.K.D.Yay., 18.Kitap, (İstanbul 1977), 15.

117 Bkz. Gelmekte Olan Dünya Hükümeti, (Ankara 1980), 166.

118 Ebedi Hayata Sevkeden Hakikat, 123.

119 Hakiki Sulh Ve Güvenlik Hangi Kaynaktan, (Ankara 1978), 39.

120 Ebedi Hayata Sevkeden Hakikat, 123 vd.

121 Bkz. Gelmekte Olan Dünya Hükümeti, 160; Tanrı Yalan Söylemez, 313.

122 Ebedi Hayata Sevkeden Hakikat, 122.

123 Bkz. M.K.K.D. Yay., 18.Kitap, (İstanbul 1977), 21.

124 Bkz. Gelmekte Olan Dünya Hükümeti, 173.

olduklarını ikrar eden deyim ve açıklamalar bulunur Kendilerini "*Hıristiyan Yehova Şahitleri*"[125], "*Yehova'nın Hıristiyan Şahitleri*",[126] "*Yehova Şahitlerinin Hıristiyan Cemaatı*",[127] "*Hıristiyan ruhi İsrail Milleti*"[128], "*Hıristiyan İsrail'in tümünü oluşturan Mesih'in Meshedilmiş Şakirtleri*"[129] vb. şekillerde nitelendirirler.[130] Bazen doğrudan doğruya tek başına "*Hıristiyan*" olarak da: "*yedi Hıristiyan erkek*"[131], "*Hıristiyan cemaat*"[132], "*bu Hıristiyanlara karşı görülen zulüm*"[133], "*Hıristiyan Şahitler*".[134] Bu konuda misal gösterilebilecek bir cümleleri şu şekildedir: "Sevgi ve dostluğu gerçek ve samimi *Hıristiyan kardeşler*den müteşekkil büyük bir ailenin bir kısmını teşkil etmeye başlamış olduğunun farkına varacaksın".[135] Fakat aşağıdaki cümleler, bu konuya büyük bir açıklık getirecektir: "Yehova'nın Şahitlerinin İsa'yı kurtarıcıları olarak kabul etmiş olmaları, onları Yahudilikten veya bugünkü Yahudi Dininden ayırmaktadır. Zira Yahudiler İsa'yı kabul etmezler. Gerçekten *Yehova'nın Şahitleri Hıristiyandırlar.* Fakat İsa'dan önce birçok Yehova'nın Şahidi mevcut olduğundan dolayı, meselâ Nuh, İbrahim, Musa ve İsa gibi, bugünkü Yehova'nın Şahitleri, kendilerini *Yehova'nın Hıristiyan Sahidi* olarak adlandırıyorlar."[136]

Yehova Şahitlerinin, bu adı taşımalarına rağmen, aslında dinlerinin Hıristiyanlık olduğunu gösteren kendi ifadelerinden sonra Katoliklerin, Ortodoksların... mezhep olarak; Fransiskanlar, Dominikenler... tarîkat olarak Hıristiyan oldukları; hattâ ana çizgiden uzaklaşmışlarsa da, Adventistlerin, "Christian Science"ın ...Hıristiyan sayıldıkları belirtilmelidir. Bu kabil Hıristiyanlıktan uzaklaşan hareketleri içine alan "*Christian Deviation*" başlıklı ilmî bir eserin yazarı Horton Davies (Princeton Üniversitesinde Hıristiyan Tarihi Profesörü), Yehova Şahitleri hareketi için mezhep: fırka (sect) kelimesini kullanmaktadır.[137] Aynı nite-

125 Bkz. Dipnot 8.

126 Bkz. M.K.K.D. Yay., No: 1, (İst. 1975), 2; 8.Kitap, (İst. 1976), 17; Tanrının Krallığı Gökdeki Bir Hükümet, 4.

127 Ebedi Hayata Sevkeden Hakikat, 137.

128 Bkz. M.K.K.D.Yay., 44.Kitap, (İst. 1979), 17.

129 Bkz. M.K.K.D.Yay., 51. Kitap, (İst.1979), 23.

130 "Christian Science" bir kenarda tutulursa, isminin başında veya içinde bu kadar Hıristiyan kelimesini kullanan bir başka Hıristiyan cemaat pek akla gelmemektedir.

131 Bkz. Gelmekte Olan Dünya Hükümeti, 96.

132 Bkz. M.K.K.D.Yay., 7. Kitap, (İst.1978), 16.

133 Bkz. Ebedi Hayata Sevkeden Hakikat, 255.

134 Gelmekte Olan Dünya Hakimiyeti, 117, 121.

135 Ebedi Hayata Sevkeden Hakikat, 138.

136 "Yehova'nın Hıristiyan Şahitleri" deyimini niçin kullandıklarının izahı için bkz. Hizmet Toplantı Programları, Aralık/1976, 1-2,

137 Bkz. Davies, a.g.e., 61.

lendirişe Einar Molland da (Oslo Ü. Kilise Tarihi Prof.) katılmaktadır.[138] S.G.F. Brandon (Manchester Ü. Mukayeseli Dinler Profesörü), aynı kelimeye daha açıklık getirmektedir: "Hıristiyan mezhep: fırka".[139]

İslâmî kaynaklarımızda tarihî gelişme içinde "*fırka*" kelimesi kullanılmasına rağmen, ana dinî kitleden şu veya bu şekilde kopmalar, bugün "*mezhep*" kelimesiyle ifade edildiğinden,[140] Yehova Şahitlerinin değerlendirilişi ile ilgili üstteki paragrafdaki açıklamaların gerçeklik derecesini kontrol ederken, biz de sadece "*mezhep*" kelimesini kullanacağız. Ancak bu noktada bir hususun açıklanmasında fayda vardır. Yehova Şahitleri, hernedense bazen "*mezhep*" kelimesini kullanmaları gereken yerde "*din*" kelimesine başvurmaktadırlar. Meselâ Katolik Mezhebini "*Hıristiyan âleminin en büyük dini*"[141] olarak nitelendirirken, bir başka yerde, doğrudan doğruya "*Katolik Dini*"[142] derler. "*Hıristiyan âleminin dinleri*"[143], "*Hıristiyan olan dinler, olmayan dinler*"[144] misalleri de bu arada zikredilebilir. Böylece ayrı bir din olmayan mezhepleri kasdetmektedirler. Bu noktanın hatırda tutulması lâzımdır. Zira Yehova Şahitleri, yukarıda da belirtildiği gibi, Hıristiyan geleneğinin dışında değildirler. Ayrıldıkları nokta, yorum tarzları ve bazı doktrinleridir. Yoksa diğer Hıristiyanlardan daha sıkı Mukaddes Kitap savunucusudurlar. Hz.İsa'yı odak edinmişlerdir. Protestanlıktaki iki sakrament onlarda da vardır (vaftiz, evharistiya : "*hatıra yemeği*"). Kendilerini hıristiyanlık dışında ayrı bir dine nisbet etmemekte, her vesile ile Hıristiyan olduklarını açıklamaktadırlar. Bu sebeplerle kendilerini nitelendirirken kullandıkları "*diğerleri gibi bir din*"[145] ifâdesini bu anlatılanlar çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Öte yandan bizim ilk defa "*Cesur Olun Milenyum Yakındır*" (İstanbul 1981) başlıklı broşürlerinin kapağında gördüğümüz "*resmen tanınmış din*" ifadesini de böyle anlamak gerekir (Son zamanlar-

138 Bkz. Molland, a.g.e., 345.

139 Tanrının Krallığı Gökdeki Bir Hükümet, 4.

140 Bkz. Ebû Mansûr Abdu'l-Kahir el-Bağdâdî, Mezhepler Arasındaki Farklar, çev. E.Ruhi Fığlalı, (İstanbul 1979), VII; E.R.Fığlalı, Çağımızda İtikadî İslâm Mezhepleri, (İst. 1980), I. Lügat bakımından fırka; ayrı ayrı parça, bölüm, grupları ifade eder. Din, mezhep, tarîkat kelimelerinin yine lügat yönünden ortak bir şekilde yol anlamına geldiği göze çarpmaktadır. Ancak sonra zikredilen bu üç kelime, terim olarak biribirinden pek farklı anlamlara gelmektedir.

141 Bkz. Hakiki Sulh Ve Güvenlik hangi Kaynaktan, 36.

142 Bkz. M.K.K.D.Yay., 51. Kitap, (İst.1979), 5.

143 Bkz. Tanrı'ya Uyanlar Olun, (Ankara 1975), 4. "Hıristiyan âleminin birçok dinleri" (Bkz. Ebedi Hayata Sevkeden Hakikat, 137).

144 Hakiki Sulh Ve Güvenlik Hangi Kaynaktan, 126.

145 Bkz. M.K.K.D.Yay., No: I, (İst. 1975), 2.

da çıkmakta olan "*bilimsel*" ve "*dinsel*" serilerinden broşürlerinin iç kapaklarında da aynı ifadeler yer almaktadır). Bunu doğrulayacak kaynak, "*Türkiye'de Laiklik İlkesi ve Yehova Şahitleri*" başlıklı kitapta[146] verilen mahkeme kararıdır: "Toplanan delillere göre Yehova Şahitliğinin *Hıristiyan Dininin bir mezhebi* olduğu anlaşılmaktadır... *dinin (Hıristiyan)* olarak değiştirilmesine ve *mezhebi sütununun da (Yehova Şahitliği)* olarak tesciline..."[147]

Bu konu, diğer dinlerin durumu da göz önüne alınarak, incelenirse farklı bir sonuca ulaşılmaz. Zira aynı kutsal metni paylaşan birden fazla din bulunmaz, mezhep bulunur. Meselâ Hinduizme reaksiyon olarak M.Ö.VI. Yüzyılda ortaya çıkan Buddizm ve Caynizm, kendi kutsal kitabını da getirmiştir (Buddizmin "*Tripitaka*" veya "*Tipitaka*"sı, Caynizmin "*Anga*"ları). Bu konuda ortak kutsal metne sahip olmak bakımından tek istisna olarak Yahudi ve Hıristiyan dinleri gösterilebilir. Ancak ikinci zikredilen, kendi kutsal metinleri (27 kitaptan oluşan "Yeni Ahid") yanında Yahudilere ait bulunanı da ("Eski Ahid" adı altında 39 kitap) muhafaza etmiştir. Öte yandan İslâm Şiî çevrelerinden ortaya çıkan Bahâîlik, ayrı kitab da ("*Kitâbu'l-Akdes*") getirmesine rağmen, taklit yolunu tuttuğundan, orijinal değildir. Bu hususu göz önünde tutan Yargıtay, "*Bahâîliğin ayrı din sayılamayacağı*" kararına ulaşmıştır.[148]

Kendilerini Hıristiyan Yehova Şahidi olarak tanıtan bu hareketin ayrı bir din olduğu iddiası; bir şey hem kendisi, hem de başka bir şey, yani iki şey olamaz prensibine de ters düşer. Yehova Şahitliği ayrı din olunca, Hıristiyanlık da din olduğuna göre, çelişki ortaya çıkmaktadır. Bu çelişkinin farkında olan Katolik Kilisesi, "*Our Seperated Brethern*" (Ayrılmış Kardeşlerimiz) (David Woodard London 1966) başlıklı davet kitaplarının bir bölümünü de Yehova Şahitlerine ayırmıştır![149]

Yukarıda, Yehova Şahitliğine bir mezhep olarak bakanların görüşlerine yer verildi. Bu hareketi bir tarikat olarak değerlendirenler de vardır. T. Ermeni Patrikhanesinin ilmî bir hey'ete hazırlattırdığı "*Gerçeği Bilelim*" başlığını taşıyan kitapta bu hareket bir tarikat olarak nite-

146 Bkz. S.T.Ünal-A.Akdamar, a.g.e., 138-139.

147 İstanbul 20. Asliye Hukuk Hakimliği, esas No: 1973/1412 ve Karar no: 1974/2875 Bu konuda hatırlanacak ayrı bir husus, Prof.Dr.Neşet Çağatay, Prof.Dr.İbrahim A.Çubukçu ve Osman Keskioğlu'nun 25.6.1962'de verdikleri bilirkişi raporunda bu hareketin bir "mezhep" olduğunu belirtmeleridir. Bkz. Tanyu, a.g.e., 121.

148 13.10.1962 tarih ve 1252 esas, 2435 sayılı karar. Bkz.E.R.Fığlalı, Bâbîlik ve Bahâîlik, 62.

149 Rutherford'un vaktiyle Papalığa ve Katolik Kilisesine meydan okuduğu hatırlanmalıdır. Bkz. Martin, 26.

lendirilmektedir.[150] Prof.Dr. Hikmet Tanyu da bu hareketin "Russell Tarikatı" olarak başlamış bulunduğunu belirtmektedir.[151] Diyanet İşleri Başkanlığı Yüksek Din Kurulu'nun 2.5.1966 tarih ve 54 sayılı; 16.5.1966 tarih ve 92 sayılı kararlarında da yine Yehova Şahitliğinin bir tarikat olduğu zikredilmektedir.[152] Yehova Şahitleri, Hıristiyan âleminde binden fazla dal olduğunu belirterek mezheplere bölünmeyi tenkit ettikleri[153] gibi, kendilerinin de bir mezhep olarak gösterilmesini yanlış bulurlar.[154] Dinler ve mezhepleri bölücü kuvvetler olarak gören,[155] kendisinden başka hiçbir inanca hayat hakkı tanımayan, inançlarında, dünyaya karşı tutumlarında aşırı olan bu hareket, gerçekten tam bir tarikat görüntüsü sergilemektedir.[156] Ancak alışılagelen tarikat formları pek gözükmemektedir.

Yehova Şahitleri hareketinin nasıl nitelendirilebileceği hukukî ve ilmî çevrelerde merak duyulan bir konu olagelmiştir. Bu hususu bir bilirkişi raporu şöyle ifade etmektedir: "*Yehova Şahitliğinin yeni bir din mi, yoksa Hıristiyanlığın yeni bir mezhebi mi olduğu günümüzde hâlâ tartışılmakta olan bir konudur.*"[157] Bununla beraber bu konuda hükme ulaşanlar vardır: 13 Aralık 1963'de Ord.Prof.Dr. R.G.Okandan, Prof.Dr. Naci Şensoy, Prof.Dr. S. Özçelik'ten oluşan bilirkişi hey'eti, bu hareketin "*müstakil bir din teşkil etmekte*" olduğu, onların "*müstakil bir tarikat ve mezhep şeklinde telakki edilebilmeleri mümkün*" olmadığını belirtmektedir.[158] Ord.Prof.Dr. R.G. Okandan, Ord. Prof. Dr. S. Dönmezer ve Dr. K. İçel'den meydana gelen diğer bir bilirkişi hey'eti, "*Yehova'nın Hıristiyan Şahitlerinin bağlı bulundukları mezhep*" ifadesiyle bu hareketin bir mezhep olduğunu açıklamaktadır.[159] Yehova Şahitleri ile ilgili olarak verilmiş mahkeme kararlarında bu hareket, çeşitli şekillerde nitelendiril-

150 Gerçeği Bilelim, 4, 10. Ayrıca bkz. Aldatıcı Yehovacılar (Russelistler) Kimdir? (İstanbul 1977), 2 vd.

151 Tanyu, 11.

152 A.g.e., 129, 131. Dipnot 146'da zikredilen kaynak, Diyanet İşleri Başkanlığının 14.1. 1958 gün ve 931 sayılı yazısında Yehova Şahitlerinin "müstakil bir din" olduğunun kabul edildiğini belirtiyor. Bkz.shf.139.

153 Gelmekte Olan Dünya Hükümeti, 173.

154 Allah Hak Olsun, 221.

155 Bkz.dipnot 152.

156 Bu noktada İslam dışındaki dinlerin tarikatlarının ülkemizde de kurulması ve faaliyete geçmesi, propaganda yapması durumunda hukuki mevzuatımızın onlara da şümûlü olup olmadığı hususu önem taşımaktadır.

157 Prof.Dr.Adnan Güriz, Doç.Dr.Eralp Özgen'in 18.6.1975 tarihli bilirkişi raporundan. Bkz.S.T.Ünal-A.Akdamar, a.g.e., 167.

158 A.g.e., 154. 13.12.1963 tarihli bu rapordaki hükme 5.2.1976 tarihli Doç.Dr.Erol Cihan'ın bilirkişi raporu da katılmaktadır. Bkz., .ag.e., 1963.

159 A.g.e., 161. Bu bilirkişi raporu, 11.8.1970 tarihlidir.

miştir. Bunlardan birisinde Yehova Şahitliğinin "*bir din, mezhep, tarikat, dinsel cemaat veya dinsel dernek olarak nitelendirildiği*" belirtilip "*din niteliğinde olan böyle bir din veya mezhep*" denilmektedir.[160] Bu zikredilen yüksek yargı kuruluşu, bir sonraki kararında "*Yehova Şahitliği mezhebi*" tasrîhatında bulunmaktadır.[161] Bir diğer hukukî karar, "*devletçe tanınan Hıristiyan Dininin bir mezhebi*" şeklindedir.[162] Yehova Şahitliğinin "*müstakil bir din*" oluşturduğunu belirten kararlar da vardır.[163] Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 24.3.1980 tarihli kararında "*Hıristiyanlık esaslarına dayanan dinsel bir kuruluş*" diye nitelendirilen bu hareket için "*bu kuruluş, yeni Hıristiyanlık (Neo-Hıristiyanizm) hareketinden başka bir şey değildir. Bu yönden bir mezhep niteliği taşımaktadır*" denilmektedir.[164] Aynı kurulda çoğunluk görüşüne katılmayan Ceza Genel Kurulu Başkanı Sayın M.S. Livanelioğlu, bu hareketten "*Gerçekte Yahudiliğin tesiri altında kalan ve bir Hıristiyan tarikatı gibi görünen bu dinî ve siyâsî cemiyet...*" şeklinde bahsetmektedir.[165]

Ülkemizde hukukî, ilmî ve dinî çevrelerin Yehova Şahitliğinin ne olduğu konusundaki kanaat, karar ve hükümlerini toparlayalım: Diyanet İşleri Başkanlığı; Yehova Şahitliğinin 14.1.1958 tarihli kararla "*ayrı bir din*", Din İşleri Yüksek Kurul Başkanlığının 2.5.1966 tarihli kararıyle "*müstakil bir din olmayıp Yahudiliğin tesiri altında kalan bir Hıristiyanlık tarikatı veya bilinen mezheplerden ayrı ve yeni ihdas edilmiş bir mezhep*", 16.5.1966 tarihli ayrı bir kararıyle de "*yeni bir Hıristiyan tarikatı*" olduğunu açıklamıştır. Bilirkişi raporlarında bu hareket için, yukarıda örneklerde görüldüğü, bazen bir din, bazen bir mezhep, bazen de bir tarikat denilmiştir.[166] Bazı mahkemeler, Yehova Şahitliğini bir mezhep,

160 Yargıtay 9.Ceza Dairesinin E.1976/47, K.1976/54, 20.10.1976 tarihli kararı. Bkz. Yargıtay Kararları Dergisi, C.III, Sayı I, 138, 140.

161 Yargıtay 9.Ceza Dairesi, E.1979/1936, K.1979/2742 ve 8.6.1979 tarihli kararı. Bkz. S.T.Ünal-A.Akdamar, a.g.e., 141.

162 İstanbul Dev.Güv.Mahk.C.Sav.Hazırlık No: 1975/94 ve Karar no: 1975/106. Tarih: 30.4.1975. Bkz., a.g.e., 139.

163 Hatay Ağır Ceza Mahk. E.No: 1976/279, karar no: 1977/152. Tarih: 20.10.1977. Bkz. a.g.e., 139.

164 E.1979/276.K.1980/115. Bkz.Yargıtay Kararları Dergisi, C.VI, Sayı 7, (Temmuz 1980), 1016, 1019. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun Kararı, İstanbul Sıkıyönetim Kom. 3 No'lu Askerî mahkemesince "Yehova Şahitliğinin din olduğuna" karar verildiği şeklinde yorumlanmış ve bunun dosyadaki belgelerden ve karar münderecatından anlaşıldığı belirtilmiştir. Bkz. S.T.Ünal-A.Akdamar, a.g.e., 135.

165 Dipnot 164'de zikredilen dergi, 1024.

166 Ankara Basın Savcılığına 1981/96 no'lu dosya için tarafımızdan verilen bilirkişi raporu. "Türkiye'de Laiklik İlkesi ve Yehova Şahitleri" başlıklı kitapta "Yehova'nın Şahitleri, hem Musevi, hem Hıristiyan, hem komünist, hem kapitalist, hem Hıristiyanlığa karşı, hem hakiki Hıristiyanlar olamaz" denilmektedir (bkz.shf.49). Bizim Yehova Şahitliğini ayrı bir din olarak göstermeye çalışan (bkz. 138 vd.) bu kitap yazarlarına hatırlatacağımız, şayet bu hükümlerinde samimi iseler, bu hareketin hem Hıristiyan kalıp, hem de ayrı bir din nasıl olabileceğinin izahıdır?

bazısı ayrı bir din olarak kabul etmiş, bazısı da –bir kısım bilirkişi raporlarında olduğu gibi– ya bu hareketin ne olduğu üzerinde durmamış, ya da bir din, mezhep veya tarikat ne sayılırsa sayılsın diyerek hükmünü vermiştir. Yargıtay'ın bu konuda üç önemli kararı bulunmaktadır. Bunların ilkinde, Yehova Şahitliği, "*bir din veya mezhep*", ikincisinde "*Yehova Şahitliği Mezhebi*", üçüncüsünde (Ceza Genel Kurulu kararı) *(mezhep*" (bir muhalif üye "*tarikat*") deyimiyle nitelendirilmiştir. Görüldüğü gibi, bu konuda bir fikir birliği bulunmaması yanında, zamanla görüşler de değişmiştir. Bu, Yehova Şahitliğinin kapalılığı, karmaşık yapısı, anlaşılması güç doktrin ve prensiplerinden ileri gelmektedir. XX. Yüzyılda mitolojiyi andıran bu yorumların Amerika gibi bir kültür ve medeniyet çevresinden nasıl doğduğu gerçekten merak konusudur. Diğer bir merak konusu da verilen tarihlerin çeşitli te'villerle yenilenmesi ve son olarak, artık te'vile imkân bırakmayacak şekilde, 1914'de yaşayanların hayatta olduğu bir tarihte (bazı kaynaklar bunun 1984'den önceki bir tarih olduğunu zikretmişlerdir) va'dedilen olayların vukubulmasıdır. Kilit noktası, bütün doktrinlerinin dayandığı ana doktrini bu olan ve ülkemizde ayrı bir din olduğu ileri sürülen bu hareket, yirmi sene içinde çökmeyecekse, elli sene, yüz sene sonra mensuplarına ne diyecektir? Daha önceki fiyaskolar, diğer bu kabil hareketlerdeki skandallar, fiyaskolar genel merkez ve üyelerce nasıl olup da gözden ırak tutulabilmektedir? Bu konuda yanılmalar, sahtekârlıklar, yalancılıklar olabileceği, harfi harfine uyma iddiasında bulundukları Kutsal Kitaplarında yok mudur? Bütün Hıristiyan âlemi, bütün dinler yanılıyor, sadece onların birkaç lideri ve genel merkezleri yanılmıyor?!... Bu bir tarikat taassubu, fanatikliği, müfritliği değilse nedir? Tanrı'nın Krallığına onlar gibi inanmayan, kim olursa olsun merdut, inanan, kim olursa olsun makbuldür. Ölçü, budur. Tanrı'nın Krallığı, M.Ö. 608'de[167] Yahudilerin Babil esaretinden sonra yeryüzünde hükmedemiyor (buradaki Tanrı'nın Krallığı konusunu Yahudi milletine tahsis şeklindeki millî din görüşünü ya farkedemiyorlar, veya da öyle uygun buluyorlar). Bu durum, 1914'deki başlangıçla İsa Mesih onu önce gökde, sonra da yerde ilan edinceye kadar devam ediyor. Bu sürede yeryüzünde Şeytan hükmediyor. Bütün milletlerin, dinlerin, teşkilâtların (siyâsî, içtimâî, askerî...), kuruluşların ,onların anladığı anlamda Kutsal Kitaba karşı, ters düşen, uymayan kavramların Şeytânî telakki edilmesinin kaynağı bu noktadır. Yehova

167 Kaynaklar M.Ö.586 tarihini vermesine rağmen, Russell, hesabını M.Ö.608'den (Babil esaretinin başlangıcı olarak) başlatmış ve önceden zikredildiği gibi, 1914 tarihini bulmuştur. Hesaplamasını M.Ö. 586'dan başlatsa, 1936 tarihini bulacaktı.

Şahitliği, üçlemeyi kaldırmış, ancak İran'ın Yahudilere hediye ettiği bazı fikirlerde aşırılaşarak dualizmi, ikiciliği getirmiştir.

Yehova Şahitliği hareketinde göze hemen çarpan şey, çelişkili bir yapıdır: hem Hıristiyan olma, hem de Hıristiyanlığa ters gelen doktrinler; hem tarih verip hem de çıkmayınca "Baba" bilir, te'villeri; hem büyük iddialı liderler, hem de bu liderlerin küçük davranışları... Bu ikileme'ler, dünyada Şeytan hükmettiğinden mi, yoksa kendilerini suçlandıranların ileri sürdükleri ikiyüzlülükten midir?.[168] Bu "din"leştirilmek istenen hareket, benzerlerine son iki yüzyılda sık rastlanan, gizli ellerin, çevrelerin "Tanrı'nın Krallığı" senaryosunu paravana yapıp arkasına sığındıkları bir "din"si teşekkül müdür?[169] Başta Hıristiyanlar, diğer din ve mezhepleri atıp tutan, görünüşte insanlara diğer dinlerinkinden fazla şeyler va'dedip, "din" kurumunu yozlaştırmayacaksa da, üyelerini böylece kuvvetlendirip çoğaltan; çeşitli yollarla ülkelerinden, devletlerinden, toplumlarından soğutarak, onları tam manasiyle şartlandırarak dünyanın her tarafında "kurtarılmış" cemaatler kazanan; onlara her şeyi empoze edebilecek teşkilâta ve eğitime sahip bir genel merkezin emrinde bir dünya gücü oluşturan bu hareket, büyük imkânlara, finansman kaynaklarına maliktir. Siyonizmin dünyadaki entrikalarını, uzun vadeli yatırımlarını iyi takip eden bazı müşahitler, Yehova Şahitlerinin, benzeri hareketler gibi, başta Hıristiyanlar, diğer din mensuplarını dinî yönden bölerek zayıflatacağını; çeşitli ülkelerden elde ettikleri insanları pasifize ederek, askerî, iktisâdî, içtimâî, siyâsî vb. bakımlardan, hem anarşi ile, hem de potansiyeli azaltarak bir ölçüde siyonist dünya hakimiyeti gelişmesine katkıda bulunacağını ileri sürmektedirler. Hareketin Yehova adı ve diğer Hıristiyanlara ters gelen birçok ifadeleri hatırlanırsa,[170] Yahudilerin de Tanrı'nın Krallığını bekledikleri (kendi inançları

168 W.R.Martin'in yukarıda adı verilen kitabı, delilleriyle ve sonunda bu ithamlarla doludur. R.Morey'inki de...

169 Bianchi, "din"si kuruluşlara temas edip bunların geleneksel dinlere benzememekle beraber ,dinî özellikler veya ifadelere sahip bulunduklarını ve dini andıran psikolojik veya sosyolojik bir fonksiyon icra ettiklerini kaydeder. Masonik dindarlığı buna misal olarak verir. Bu kültün, Gnostik düşünce ve sırrî geleneğin bir bakiyesi olduğunu ilâve eder. Başka bir misal olarak Bâbizm ve Bahâizmi seçer. Bu konuda İsmâilî gelenek, batı, Hıristiyan etkisi unutulmaması gerektiğini belirtir. Bkz. Ugo Bianchi, The History of Religion, (Leiden 1975), 168.

170 Bkz. Tümer, a.g.e., 506-509. Kaynakların verdiği bilgilere göre Yahudi Mesihî hareketleri XVIII. Yüzyıldan sonra görülmemiş, Hıristiyanlıktakiler ise bu tarihten sonra çanlandırılmıştır. Bu durumda kaçınılmaz olarak akla gelen, daha önceki tecrübeler sonucu Yahudi Mesihî hareketlerinin toprak altına indiği, hattâ Hıristiyan âleminin içinde vasat bulup yeşerdiğidir. Hıristiyan Mesihî hareketlerinde hâkim Yahudi elemanları da bunu doğrulamaktadır. Yehova Şahitliğinin bir de bu açıdan değerlendirilmesinde fayda vardır. Bu dipnotta gösterilen kaynakta bu konuda genişçe açıklama vardır.

çerçevesinde) gözönünde bulundurularak, onun, Yahudi ve Hıristiyanları birleştiren bir hareket mi, sonunda Yahudilere katılacak bir hareket mi, yoksa Hıristiyanların Yahudileri İsa Mesih'in yoluna çekmek için programladıkları bir hareket mi olduğu ayrıca tartışılabilir.

Bütün bu mülâhazaları bir kenarda bırakarak, bir önceki maddenin en sonunda zikredilen, bu hareketin doktrinleri itibariyle ayrı bir mezhep; teşkilât, disiplin; genel merkez, üyeler; idare edenler, tâbi olanların durumuna göre değişik yapıda bir tarikat olabileceği hususuna dönülebilir. Bu noktada, Yehova Şahitliğinin bir din olabileceği hususu üzerinde daha önce durulduğundan, sadece her şeyin taklidinin yapıldığı bu devirde din taklitlerinin de çıktığı, çıkarıldığı ve bunun dinî, siyâsî, iktisâdî, içtimâî... birçok sebeplere dayandığı söylenebilir. Bu gibi hareketlerde kurucular, kendilerini ne kadar sûret-i hak'dan gösterseler, içyüzleri ortaya çıkmakta ve onlara dayanan hareketin taklit olduğu anlaşılmaktadır. Ne var ki ortada yine de bir hareket bulunmakta, üyeler kandırılarak, şartlandırılarak tatlı vaadlerle yönetilmektedir. Üyeler, umumiyetle kültürü az, halkdan kimseler,[171] "koyun"lar olduğundan, bir tarikat disiplini sağlanırsa, uçlardaki şartlandırılmış piyonlarla hareket yürütülmekte, genel merkezdekiler; planları, taktikleri ayarlayarak bilinmeyen gayelere doğru gidilmektedir. Böyle kuruluşlar, faaliyette bulundukları yerlerde serbest kalabilmek için, ülkesine göre hukukî tutumlarını düzenler, hürriyetlerden faydalanır, fakat başkalarına hiçbir hürriyet tanımazlar. Bütün "...izm"lerde göze çarpan bu özellik bile böyle hareketlerin dünyevîliği ve hangi çevrelerce çıkarıldığı, arkalandığına bir delil taşır. Ülkelere, idarecilere, hukukî ve ilmî çevrelere düşen, kârı, zararı iyi hesaplamak, dostu, düşmanı iyi teşhis etmek, kötü niyetlilere imkân vermemektir.

Tekrar çıkış noktamıza dönersek, Yehova Şahitliğinin çeşitli nitelendirilişleri herkesçe bilinen kör ve fil anekdotu ile açıklanabilir. Bu hareket, hâlâ karanlığını, bilinmeyen vechelerini devam ettirmektedir. Ayrılma ve ifşâlar olmuş, genel merkezden bazı gizli dosyalar elde edilebilmişse de, ileride bu konuda bilgimizin artacağı şüpheden uzaktır. Öte yandan 1914'ü görenlerin çok azaldığı günümüzde esas aydınlanma, birkaç on sene içinde kesinlikle vukubulacaktır. Bu, bu satırları yazanın kehaneti değil, Yehova Şahitlerinin kendi vaadleridir!

SONUÇ

Dinin inançlar, tapınmalar veya uygulamalar ve bir cemaattan oluştuğu doğrudur; ancak o, zorlama ile oluşturulmuş sun'î bir kurum

171 Bkz. Ninian Smart, The Religious Experience of Mankind, (London 1971), 632.

değil, âlem kadar, insan kadar tabiî bir olgu, tarihin derinliklerinden gelen orijinal bir kurumdur. Ayrı bir dindir diye iddia edilen Yehova Şahitliği, Hıristiyan Kutsal Kitabını kullanan, Hz. İsa'yı odak noktasında tutan, kendisine Hıristiyan diyen, ancak başka dinlerin elemanlarına da yer veren sinkretist bir harekettir. Bu harekette hâkim din Hıristiyanlık olmakla beraber, diğer dinlerden de bazı seçme elemanlar (Tanrı'nın birliği, İsa'nın ilâhî tabiatı bulunmadığı, cehennemin olmadığı Tanrı-Şeytan dualizmi gibi) alınmış, bütün bunlar Tanrı'nın Krallığı-Mesih odağı etrafında yerleştirilmiş, en basit ticaret psikolojisinden, reklâm, vaad, ümid'den, ustaca te'villerden hareket edilmiş, böylece kuvvet kazanılmış, dinî bir hareket görüntüsü arkasında mutlak otoriteli yanılmaz, bir peygamber, Yehova'nın Sözcüsü olarak kabul edilen bir genel merkez geleneğiyle bütün dünyadaki gelişmeler, dinî, siyâsî, hukukî, istatistikî vb. açılardan çeşitli yöntemlerle takip edilmiş, değerlendirilmiş, yönlendirilmiştir.

Yehova Şahitliği, aslında Mesihî geleneğin bir ürünü olarak, şahsiyeti konusunda büyük tereddütler bulunan C.Taze Russell'ın Hıristiyan Kutsal Kitabını apokaliptik literatürü esas edinerek ve mevcut hesaplama ekolünün yolunu tutarak yorumlaması, öte yandan Hıristiyan âleminin bazı inançlarını aşan doktrinlere ulaşmasiyle başlamış bir harekettir. Hareketin zamanla, dinî görüntü altında bazı siyâsî konuların örgülenmesi ile ustaca hazırlanmış senaryosunu geliştirdiği, böylece hukukî engelleri aşmak istediği; dinî ağırlığından ziyade siyâsî ağırlığı bulunduğu göze çarpmaktadır. Bu hareketi başlatıp devam ettirenler, Hıristiyan dinî çevrelerinin yadırgadığı, dinî kültüre tam olarak vâkıf bulunmayan kimselerdir. Onların kasıtlı denebilecek kadar aşırı yorumlara ulaşmaları ve bunu çeşitli adam kazanma yollariyle empoze etmeleri; çok sıkı bir merkezî teşkilât, katı kurallar, yanar-döner ifadelerle milletlere, milletlerarası teşekküllere, millî bağlara, vatandaşlık mükellefiyetlerine, savunma ve korunma imkânlarına (askerliğe), istiklâlin sembollerine (bayrağa ve millî marşa), millî hâkimiyete, millî sınıra, milliyetçiliğe ...karşı tutum sergilemeleri, bu hareketin dinî yönden çok, siyâsî bazı konulardaki ağırlığı hususunda deliller taşımaktadır. Zaten hareketin kurucusu Russell'ın hemen gecikmeden dünya turuna çıkması da bu konuda üzerinde durulacak ayrı bir nokta teşkil etmektedir. Bu hareketin siyâsî teolojisinde Hıristiyan Kutsal Kitabındaki Tanrı'nın Krallığı konusu ustaca işlenmiş, milletlerarası bir güç oluşturulmuştur. Onların, Tanrı'nın Krallığı görüntüsü arkasında meçhul bir tarihin siyâsî gelişmesine zemin hazırladıkları intibaını verecek bazı ipuçları mevcuttur. Zira vatandaşlık görevlerinden muafiyet, sadece

genel merkezin şahsında Yehova ve Hz. İsa'ya karşı mes'uliyet telkin, edilmekte; üyeler, toplumlarına, milletlerine, çevrelerine bağlayan bağlardan tecrit edilmekte, plak gibi işlenmekte, doldurulmakta, şartlandırılmakta, böylece "kurtarılmış" cemaatlar elde edilmekte, yeni mükellefiyetlerin getirilebileceği ifade olunmakta, mahrem hususların bulunduğuna temas edilmekte, yakın bir gelecekte muazzam olayların vukubulacağı, Yehova Şahitlerinin hazır bulunması gerektiği belirtilmekte, böylece gelecekteki, planlanan veya seçilecek olan, önemli bir durumda işte vakit geldi demek şansı elde tutulmaktadır.

Yehova Şahitlerine göre, tek din onlarınkidir; tek gerçek, bütün suallerin cevabı, sadece genel merkezlerindedir. Hareketin kurucusu ve teşkilâtlandırıcısının şahsiyetleri gözönünde bulundurularak daha sonraki gelişmelere bakılırsa, Yehova Şahitliğinin ayrı bir dinden[11] çok, dinî bünye, doktrinler kazandırılmış bir cemiyet olduğu, bu cemiyetin modern imkânları kullanan bir tarikat şeması içinde çalıştığı, çalıştırıldığı söylenebilir.